

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om finansiering av föreningar och stiftelser inom social- och hälsovården

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att det stiftas en lag om finansiering av föreningar och stiftelser inom social- och hälsovården. Lagförslaget har ett större samband med den ändring av lotterilagen med vilken syftet är att reformera finansieringsmodellen och i samband med vilken bland annat vissa särskilda bestämmelser om statsunderstöd som för närvarande ingår i den lagen avses bli upphävda.

Den gällande lotterilagen innehåller vissa särskilda bestämmelser om statsunderstöd som i fråga om social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde har bedömts som viktiga att ha kvar på lagnivå. Lotterilagen innehåller bestämmelser om statsunderstöd som beviljas av social- och hälsovårdsministeriet samt bestämmelser om social- och hälsovårdsministeriets verksamhet. Det är behövligt att det också i fortsättningen på lagnivå föreskrivs om detta, såsom om delegationen för social- och hälsoorganisationernas understödsärenden, myndigheternas behörighet, Social- och hälsoorganisationernas understödscentral och statsunderstödet belopp.

I syfte att genomföra reformen av finansieringsmodellen har det vid social- och hälsovårdsministeriet som en sektorspecifik ramlag beretts en regeringsproposition med förslag till lag om finansiering av föreningar och stiftelser inom social- och hälsovården. I reformen av finansieringsmodellen kompletterar de sektorspecifika ramlagarna den nya lagstiftningshelheten. Statsunderstödslagen tillämpas som allmän lag till den del det i denna lag inte föreslås bestämmelser som avviker från den lagen.

Den föreslagna lagen avses träda i kraft den 1 januari 2024 samtidigt som den ändring av lotterilagen med vilken syftet är att reformera finansieringsmodellen.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
MOTIVERING	3
1 Bakgrund och beredning	3
1.1 Bakgrund	3
1.2 Beredning	4
2 Nuläge och bedömning av nuläget	4
3 Målsättning	13
4 Förslagen och deras konsekvenser	14
4.1 De viktigaste förslagen	14
4.2 De huvudsakliga konsekvenserna	14
4.2.1 Ekonomiska konsekvenser	14
4.2.2 Konsekvenser för myndigheterna	15
4.2.3 Samhälleliga konsekvenser	15
5 Alternativa handlingsvägar	15
5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser	15
5.2 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet	17
6 Remissvar	19
7 Specialmotivering	22
8 Bestämmelser på lägre nivå än lag	30
9 Ikraftträdande	31
10 Verkställighet och uppföljning	31
11 Samband med andra propositioner	31
LAGFÖRSLAG	32
Lag om finansiering av föreningar och stiftelser inom social- och hälsovården	32

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

1.1 Bakgrund

Allmännyttiga sammanslutningar och stiftelser beviljas understöd för främjande av hälsa och social välfärd. Understöden finansieras med Veikkaus Ab:s avkastning, av vilken 43 procent intäktsförs till social- och hälsovårdsministeriet med stöd av 17 § i lotterilagen (1047/2001, ändringslag 1286/2016). Under moment 33.90.50 i statsbudgeten beviljades det statsunderstöd för sammanlagt 362,4 miljoner euro år 2022. Den avkastning som är avsedd för att främja hälsa och social välfärd kan också användas för rehabilitering av krigsveteraner samt andra tjänster för dem, för vilket det av tippningsvinstmedel anvisades ett anslag på sammanlagt 60,4 miljoner euro år 2022. Avkastningen av penningspelsverksamheten utgör cirka 2 procent av den totala finansieringen under social- och hälsovårdsministeriets huvudtitel.

Tabell 1: Användningen av avkastningen av penningspelsverksamhet under social- och hälsovårdsministeriets huvudtitel, miljoner euro

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022*
Statsunderstöd (33.90.50)	308,0	309,3	315,3	323,1	358	361,8	385	362,4	362,4
Hjälp till vetera- ner	113,7	116,9	111,5	123,2	134,7	129,9	90,5	67,7	60,4
Sammanlagt	421,7	426,2	426,8	446,3	492,7	491,7	475,5	430,1	422,8

*Uppskattning

Avkastningen av Veikkaus Ab:s penningspelsverksamhet har minskat från 2020 med till och med cirka 30 procent jämfört med tidigare år, till följd av vilket alternativa finansieringsmodeller för framtiden har utretts för att finansiera sådana verksamheter inom olika sektorer (SHM, UKM och JSM) som tidigare finansierats med tippningsvinstmedel. Den minskade avkastningen av penningspel har kompenseras på olika sätt, till exempel genom budgetmedel, genom en temporär sänkning av lotteriskatten och genom användning av tillgångar i balansräkningen åren 2020–2022.

En arbetsgrupp under ledning av Erkki Liikanen lade fram olika alternativ för utvecklandet av finansieringsmodellen i rapporten ”Suomalainen rahapelijärjestelmä muutoksessa – tulevaisuuden vaihtoehtoja” (det finländska penningspelssystemet i förändring – framtida alternativ, Statsrådets publikationer 2021:12, på finska). Med utgångspunkt i Liikanens arbetsgrupp tillsattes den 26 augusti 2021 ett projekt under ledning av statssekreterare Henrik Haapajärvi med uppdraget att utarbeta ett förslag till en ny finansieringsmodell från och med ingången av 2024. Arbetsgruppens förslag ”Rahapelituotoilla rahoitettavien yleishyödyllisten toimintojen uusi rahoitusmalli” (ny finansieringsmodell för allmännyttig verksamhet som finansieras med penningspelsintäkter, på finska) publicerades den 8 februari 2022. De olika alternativen till finansieringsmodell bereddes i samarbete med en av statsrådet tillsatt projektgrupp (regeringspartiernas statssekreterare), ett sekretariat samt en parlamentarisk uppföljningsgrupp som bestod av riksdagspartierna och fem understödsföretagorganisationer.

Det har föreslagits att Veikkaus Ab:s avkastning från och med den 1 januari 2024 ska intäktsföras på statens inkomstkonto som allmänna inkomster och överföras därifrån till den allmänna ramfinansieringen. I den nya finansieringsmodellen ska kopplingen till de specificerade ändamål som anges i lotterilagen brytas.

Den nya finansieringsmodellen innebär i praktiken en modell för allmän finansiering, där fördelningsförhållandena för anslaget och specificerade ändamål inte är fastställda i lag. Den gällande lotterilagen innehåller vissa särskilda bestämmelser om statsunderstöd som i fråga om social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde har bedömts som viktiga att ha kvar på lagnivå. Lotterilagen innehåller bestämmelser om statsunderstöd som beviljas av social- och hälsovårdsministeriet samt om social- och hälsovårdsministeriets verksamhet. Det är behövligt att det också i fortsättningen på lagnivå föreskrivs om detta, såsom om delegationen för social- och hälsoorganisationernas understödsärenden, myndigheternas behörighet, Social- och hälsoorganisationernas understödscentral och statsunderstödet belopp.

I syfte att genomföra reformen av finansieringsmodellen har det vid social- och hälsovårdsministeriet som en sektorspecifik ramlag beretts en regeringsproposition med förslag till lag om finansiering av föreningar och stiftelser inom social- och hälsovården. I reformen av finansieringsmodellen kompletterar de sektorspecifika ramlagarna den nya lagstiftningshelheten. Statsunderstödslagen tillämpas som allmän lag till den del det i denna lag inte föreslås bestämmelser som avviker från den lagen.

1.2 Beredning

Detta lagförslag har beretts som tjänsteuppdrag vid social- och hälsovårdsministeriet. Till stöd för beredningen tillsattes dessutom en uppföljningsgrupp, vars mandatperiod är från den 1 mars–31 december 2022. Uppföljningsgruppen har haft företrädare för social- och hälsovårdsministeriet, Social- och hälsoorganisationernas understödscentral och SOSTE Finlands social och hälsa rf. Uppföljningsgruppens dokument finns i statsrådets tjänst för projektinformation under diarienumret STM028:00/2022 <https://stm.fi/hanke?tunnus=STM028:00/2022>.

Förslaget har beretts i brådskande ordning. Beredningen vid de olika ministerierna har samordnats på statsrådsnivå genom möten som sammankallats av statsrådets kansli.

2 Nuläge och bedömning av nuläget

Föreningar och stiftelser inom social- och hälsovården

I Finland finns det uppskattningsvis cirka 10 000 registrerade föreningar och stiftelser inom social- och hälsovården. De förstnämnda har av hävd indelats i riksomfattande, regionala och lokala föreningar. Lokalföreningarna bildar den största gruppen aktörer. De huvudsakliga verksamhetsområden som föreningarna och stiftelserna grovt taget kan klassificeras under är folkhälsa, barnskydd, funktionshinderfrågor, äldreomsorg, missbruksfrågor och andra frågor.

I frivilligorganisationernas verksamhet har särskild vikt fästs vid deras allmännyttiga karaktär och de direkta och indirekta samhällliga fördelar som de producerar. Genom sin verksamhet utökar frivilligorganisationerna samhällets materiella, andliga och sociala kapital. Verksamhet som organiseras eller upprätthålls av frivilligorganisationer har inom många områden vuxit till omfattande kamratstödsverksamhet.

Social- och hälsoorganisationernas verksamhet har olika slags kopplingar till den offentliga social- och hälsovården. Deras frivilliga allmännyttiga verksamhet hjälper och stöder i synnerhet dem som är mest utsatta i samhället, på ett mångsidigt sätt utifrån människornas egna premisser och stärker på så sätt samhällets skyddsnet väsentligt. En del av föreningarna och stiftelserna producerar också tjänster på marknadsvillkor. Inom tjänsteproduktionen framhävs i synnerhet de sociala tjänster som inte är ekonomiskt intressanta för aktörer som eftersträvar vinst.

Organisationsarbete har en lång historia i Finland. De första föreningarna inom social- och hälsovården bildades redan på 1800-talet. På 1900-talet utvecklades välgörenhetsorganisationernas verksamhet till en organiserad modern centralorganisationsverksamhet och till medborgarnas påverkans- och frivilligarbete på egna villkor. Många av de tjänster inom den offentliga sektorn som för närvarande betraktas som självklara har i en gång i tiden uppkommit som ett resultat av utvecklings- och produktionsarbetet inom social- och hälsoorganisationerna.

Föreningar och stiftelser har en viktig roll i främjandet av välfärd, hälsa och delaktighet, eftersom människorna via dem har möjlighet att vara aktiva, delta i samhällsverksamhet, frivilligarbete och olika hobbyer. Föreningsverksamheten ger även dem som annars har svårt att få sin röst hörd möjlighet att påverka samhället. Föreningarnas styrka är att de har kännedom om hjälpbehövande människors vardag, vilket har gjort att verksamheten snabbt har kunnat anpassas efter människornas föränderliga behov. Till exempel under coronapandemin har verksamheten också spelat en viktig roll när det gällt att stödja utsatta personer och öka medvetenheten om deras situation.

Föreningar och stiftelser inom social- och hälsovården bedriver verksamhet inte bara inom social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde utan också inom andra sektorer inom statsförvaltningen, såsom inom justitie-, undervisnings- och kulturministeriets, inrikesministeriets, miljöministeriets, arbets- och näringsministeriets och utrikesministeriets förvaltningsområden. Vissa föreningars och stiftelsers verksamhet kan således vara mycket omfattande och beröra flera sektorer.

Lagstiftning

Anordnandet av penningspel regleras mer detaljerat än den sedvanliga näringsverksamheten på grund av penningspelens särdrag. Ett viktigt instrument för regleringen av penningspelsverksamheten på det finländska fastlandet är lotterilagen. Den kompletteras av mer detaljerade bestämmelser som utfärdas genom förordning av statsrådet och inrikesministeriet. Efter att lotterilagen trädde i kraft har det gjorts flera ändringar i den för att göra penningspelssystemet mer konsekvent och systematiskt och på så sätt har man strävat efter att ytterligare effektivisera uppnåendet av målen i lotterilagen och göra penningspelssystemet mer godtagbart ur EU-rättsligt perspektiv.

I samband med fusionen mellan penningspelssammanslutningarna (sammanslagningen av Veikkaus Ab:s, Penningautomatföreningens och Fintoto Oy:s affärsverksamhet inom penningspel den 1 januari 2017) upphävdes speciallagarna om fördelningen av de olika penningspelssammanslutningarnas avkastning, och vid fördelningen av avkastningen övergick man för alla ministeriers del till att som allmän lag tillämpa statsunderstödslagen. Lagen om penningautomatunderstöd (1056/2001) tillämpas dock fortfarande på understöd som beviljats före penningspelsfusionen, såsom framför allt investeringsunderstöd. I lagstiftningen anges det att av Veikkaus Ab:s avkastning ska 53 procent användas för att främja idrott och fysisk fostran, vetenskap, konst samt ungdomsarbete. Av avkastningen ska 43 procent användas för att främja hälsa och

social välfärd. Andelen för att främja hästuppfödning och hästsport utgör 4 procent. Med iakttagande av dessa fördelningsförhållanden tas det med stöd av 18 § i lotterilagen i statsbudgeten varje år in anslag som uppskattas motsvara Veikkaus Ab:s vinst under räkenskapsperioden.

Social- och hälsovårdsministeriet svarar enligt lotterilagen för bevakning av och forskning kring skadeverkningar som penningspel ger upphov till, bedömning samt utveckling av prevention och behandling av dem. Dessutom svarar social- och hälsovårdsministeriet för fördelningen av avkastningen inom den egna sektorn. I samband med penningspelfusionen upphävdes lagen om penningautomatunderstöd. Bestämmelser om fördelningen av avkastningen inom social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde finns utöver i statsunderstödslagen, som för närvarande tillämpas som allmän lag, i 4 kap. i lotterilagen samt i två förordningar av statsrådet (1552/2016 och 1555/2016) som utfärdats med stöd av lotterilagen och statsunderstödslagen.

I och med reformen av finansieringsmodellen har det föreslagits att bestämmelserna om fördelningen av avkastningen i 4 kap. i lotterilagen upphävs och att det bereds sektorspecifika ramlagar för ministerierna. Avsikten är att i de nya speciallagarna till behövliga delar föreskriva om sektorspecifika understödsförfaranden.

Finansiering av verksamheten inom föreningar och stiftelser inom social- och hälsovården

Verksamheten inom tredje sektorn baserar sig i hög grad på frivilligarbete. För bland annat organiseringen av frivilligarbetet, förutsättningarna för arbetet och samordningen av arbetet behövs dock finansiering för verksamheten. De minsta organisationerna har i allmänhet ingen anställd personal eller så kan de ha en anställd på hel- eller deltid vid föreningen. I de största föreningarna och stiftelserna kan det finnas tiotals eller till och med ännu fler heltidsanställda. Med beaktande av alla underordnade organisationer och hela koncernstrukturen kan föreningar och stiftelser sammanlagt ha till och med flera hundra anställda.

Utöver personalkostnader utgör lokalkostnaderna en betydande utgiftspost. De anställda behöver lokaler som är ändamålsenliga med tanke på verksamheten. Föreningen eller stiftelsen kan äga eller hyra lokalerna. Utöver personal- och lokalkostnader kan föreningen eller stiftelsen ha andra betydande utgiftsposter, såsom kostnader för anskaffning av ett nytt informationssystem, men de två förstnämnda utgiftsposterna orsakar vanligen de det största finansieringsbehovet med tanke på en ändamålsenlig och professionell organisering av verksamheten.

Finansieringen av föreningar och stiftelser inom social- och hälsovården är i Finland i hög grad beroende av den offentliga sektorn. Under moment 33.90.50 i statsbudgeten beviljas statsunderstöd för främjande av hälsa och social välfärd (s.k. STEA-understöd), vilka för största delen av föreningarna och stiftelserna inom sektorn är den viktigaste finansieringskällan. Genom understöden för främjande av hälsa och social välfärd finansieras riksomfattande, regionala och lokala föreningar och stiftelser. Via de riksomfattande centralorganisationerna kanaliseras dessutom en del understöd till medlemsorganisationer vidare till dess medlemsorganisationer.

Social- och hälsovårdsministeriet beviljade sammanlagt ca 426 miljoner euro i statsunderstöd 2017, varav STEA-understödens andel då uppgick till ca 323 miljoner euro. Enligt QPR Software Oyj:s utredning om statsunderstödens produktivitetspotential ”Valtionavustusten tuottavuuspotentiaali” (publicerad den 31 januari 2019, på finska) visar att social- och hälsovårdsministeriet i en jämförelse av förvaltningsområdena kommer på femte plats vad gäller beloppet av understöd. Undervisnings- och kulturministeriet var i denna granskning det förvaltningsområde som hade beviljat mest i statsunderstöd (sammanlagt ca 1,1 miljarder euro).

Det anslag som i statsbudgeten står till förfogande för främjande av hälsa och social välfärd (mom. 33.90.50) uppgår 2022 till sammanlagt 362,4 miljoner euro. År 2022 beviljades sammanlagt 784 sökande statsunderstöd för 1 778 understödsobjekt. Sammanlagt 1 009 organisationer ansökte om understöd för sammanlagt 2 460 objekt. Den totala ansökta summan uppgick till cirka 539 miljoner euro.

En del av de riksomfattande föreningarna och stiftelserna inom social- och hälsovården fick statsunderstöd för annat än främjande av hälsa och social välfärd, bland annat för verksamhet som hör till undervisnings- och kulturministeriets, inrikesministeriets, miljöministeriets och arbets- och näringsministeriets förvaltningsområde. Sådana understöd är vanligen koncentrerade till vissa enskilda riksomfattande aktörer.

Enligt en utredning som SOSTE Finlands social och hälsa rf gjort beviljades till exempel utbildningsstyrelsens understöd för utbildning och fostran till fem riksomfattande föreningar eller stiftelser inom social- och hälsovården till ett sammanlagt belopp av 82,8 miljoner euro 2020. Undervisnings- och kulturministeriet beviljade föreningar och stiftelser inom social- och hälsovården sammanlagt cirka 6 miljoner euro i statsunderstöd och utrikesministeriet ca 31 miljoner euro i statsunderstöd år 2020 för annan verksamhet än sådan som omfattas av STEA-understöden.

En del offentlig finansiering till föreningar och stiftelser inom social- och hälsovården kommer också via andra kanaler, såsom via Europeiska socialfonden (ESF) och faciliteten för återhämtning och resiliens (RRP). Föreningar och stiftelser inom social- och hälsovården beviljas även andra budgetmedel under andra moment i budgeten, både under social- och hälsovårdsministeriets huvudtitel och i viss mån under andra förvaltningsområdens huvudtitlar. Till exempel under justitieministeriets huvudtitel beviljas organisationer inom social- och hälsovården statsunderstöd för produktion av stödtjänster till brottsoffer, för bekämpning av våld mot kvinnor och för brottsförebyggande verksamhet. För dessa ändamål har det beviljats sammanlagt ca 6 miljoner euro i understöd 2022. Dessutom beviljar kommunerna kommunala understöd av mindre belopp till lokala föreningar, vilket kan ha till och med mycket stor betydelse särskilt för små aktörer. Kommunerna kan stödja verksamheten också på annat sätt än ekonomiskt, till exempel genom att kostnadsfritt ställa lokaler till förfogande.

Föreningarna får också in medlemsavgifter. Dessutom bedriver föreningar och stiftelser medelsankaffning till följd av vilket de kan få ta emot till exempel donationer och testamenten. De ovannämnda inkomstkällornas andel av organisationens totala intäkter varierar stort beroende på sektor och organisation. Medelsankaffning är verksamhet som kräver kapital och sammanlagt utgör intäkterna från den endast en liten andel av social- och hälsoorganisationernas intäkter. Av understöden till privata stiftelser och fonder riktar sig endast en bråkdel till föreningar eller stiftelser inom social- och hälsovården. Med dem finansieras huvudsakligen konst och vetenskaplig forskning.

Dessutom kan deltagandet i verksamhet, till exempel utbildning, förutsätta att deltagarna betalar en deltagaravgift som delvis täcker kostnaderna för att ordna verksamheten. För en del föreningar och stiftelser är ordnandet av avgiftsbelagda utbildningar en viktig del av deras medelsankaffning.

Utöver den offentliga finansieringen har flera organisationer, i synnerhet organisationer av större storlek, också egen medelsankaffning, såsom samarbete med företag. Tjänsteproduktionen är däremot för de flesta stora stödmottagarna juridiskt, strategiskt och även bokföringsmässigt egentlig verksamhet och inte medelsankaffning. För en del föreningar och stiftelser kan också lönsamheten för den serviceverksamhet som de producerar vara dålig.

Enligt en grov uppskattning kan man säga att ju större aktör det är fråga om, desto mer omfattande verksamhet och medelsanskaffning har den. I de lokalt verksamma organisationerna kan den offentliga finansieringen ofta spela en särskilt stor roll, varvid också ett understöd som till beloppet är litet kan ha stor betydelse för att verksamheten ska kunna fortsätta.

Sammantaget kan det i fråga om finansieringen av föreningar och stiftelser inom social- och hälsovården konstateras att STEA-understödens roll med tanke på verksamhet som främjar hälsa och social välfärd som helhet är mycket viktig, även om aktörerna inom sektorn i någon mån också får annan offentlig finansiering. Dessutom finansieras verksamheten genom annan medelsanskaffning.

Statsunderstöd för främjande av hälsa och social välfärd

Av Veikkaus Ab:s avkastning används 43 procent för att främja hälsa och social välfärd. Den avkastning som är avsedd för att främja hälsa och social välfärd ska användas för att bevilja allmännyttiga sammanslutningar och stiftelser med rättsförmåga understöd på basis av ansökan.

Beslut om beviljande av de understöd som delas ut av avkastningen fattas av social- och hälsovårdsministeriet. Social- och hälsoorganisationernas understödscentral (STEA), som finns i anslutning till social- och hälsovårdsministeriet, svarar för beredningen av understödsförslaget, utbetalningen av understöden samt för uppföljningen och övervakningen av användningen av understöden. Bedömnings- och understödssektionen för delegationen för social- och hälsoorganisationernas understödsärenden, som tillsätts av social- och hälsovårdsministeriet, lämnar utlåtande om understödsförslaget innan understödsbeslutet fattas.

Understöden kan med stöd av 3 § i den gällande statsrådsförordningen om statsunderstöd till allmännyttiga sammanslutningar och stiftelser för främjande av hälsa och social välfärd (1552/2016) beviljas som allmänt understöd, investeringsunderstöd eller projektunderstöd.

Allmänt understöd beviljas för utgifter för organisationens verksamhet i allmänhet, och riktat verksamhetsunderstöd beviljas för nettoutgifterna för en viss del av organisationens verksamhet. En organisation kan samtidigt ha bara ett allmänt understöd, men flera riktade verksamhetsunderstöd.

Enligt principerna för allmänt understöd är det allmänna understödet en form av basfinansiering för etablerad organisationsverksamhet för att täcka allmänna kostnader (administrativa kostnader). Dessutom kan det allmänna understödet utifrån separat bedömning omfatta till exempel kommunikation, påverkansverksamhet, regionarbete och intressebevakning. Behovet av allmänt understöd bedöms utifrån omfattningen och finansieringen av den övriga verksamheten.

Riktat verksamhetsunderstöd beviljas för en begränsad del av organisationens hela verksamhet. Till skillnad från allmänt understöd beviljas riktat understöd för nettoutgifter, dvs. utgifterna minskade med avkastningen från verksamheten. Riktat verksamhetsunderstöd beviljas tydligt för ett annat ändamål än det allmänna understödet.

Med avseende på beloppet riktas största delen av investeringsunderstödet till anskaffning av stödbostäder för grupper med särskilda behov. Dessutom riktas investeringsunderstöd till organisationers kostnader för lokaler samt anskaffning av anläggningstillgångar som stöder organisationsverksamheten, såsom IKT-utrustning och system samt anskaffning av lösöre.

Projektunderstöd föreslås för tidsbegränsade försöksprojekt, utvecklingsprojekt, projekt för att starta verksamhet samt forskningsprojekt eller för andra tidsbegränsade projekt. All projektverksamhet ska vara målinriktad och systematisk. Särskild vikt fästs vid aktualitet, beaktande av omvärlden samt målgruppens deltagande redan under projektets planeringsfas. Det väsentliga är att det mellan organisationerna och mellan organisationerna och andra aktörer upprättas samarbete som förbättrar resultaten och förankringen av resultaten.

Understöden riktas till fyra understödshelheter som kompletterar varandra och där man i enlighet med understödsstrategin stöder utvecklingen av organisationsverksamheten samt uppnåendet av målen. Understödsdelheterna år 2022 är följande: 1) att trygga organisationernas verksamhetsförutsättningar, 2) främjande av hälsa samt stärkande av arbets- och funktionsförmågan, 3) stöd för delaktighet, aktörskap och vardagshantering, och 4) krishjälp och främjande av säkerhet i vardagen.

Tabell 2: STEA-understöd enligt understödshelheterna 2022

Understödsdelhet	Ansökta understöd €	Ansökta understöd (st.)	Beviljade understöd €	Beviljade understöd (st.)	Preliminär understödsplan för 2023 (Ay och Ak) €
Tryggande av organisationernas verksamhetsförutsättningar	117 811 456	454	93 734 031	362	84 927 880
Krishjälp och främjande av säkerhet i vardagen	57 533 177	219	40 579 909	168	26 801 885
Stöd för delaktighet, aktörskap och vardagshantering	220 677 251	904	131 933 088	636	65 109 632
Främjande av hälsa samt stärkande av arbets- och funktionsförmågan	143 359 452	883	96 192 972	612	68 023 859
Alla sammanlagt	539 381 336	2 460	362 440 000	1 778	244 863 256

Dessutom har det fastställts strategiska mål för den verksamhet som understöds. De strategiska målen för den understödda verksamheten 2022 är följande: 1) att minska ojämlikheten och öka jämställdheten samt delaktigheten med hänsyn till livssituation och bakgrund, 2) att stärka gemenskapen och toleransen samt främja ömsesidig förståelse och möten mellan olika människor, och 3) stärka människors resurser att ta hand om sig själva, andra och omgivningen.

Statsunderstöd som beviljas av Veikkaus Ab:s avkastning av penningspel för främjande av hälsa och social välfärd kan beviljas allmännyttiga sammanslutningar och stiftelser med rättsförmåga. Understöden är inte avsedda för finansiering av lagstadgade offentliga tjänster eller affärs- eller näringsverksamhet.

Social- och hälsoorganisationernas understödscentral har systematiskt utvecklat sin understödsverksamhet och i sin strategi tagit som sin uppgift att rikta understöden till resultatrik verksamhet i frivilligorganisationer. Öppenhet och förutsägbarhet i verksamheten och samarbete med organisationerna säkerställer att understödsverksamheten är tillförlitlig och transparent.

Vid prövningen av STEA-understöd beaktas uppgifterna i ansökan, tillsynsuppgifterna samt uppgifter om resultat och verksamhetsmiljö. Dessa uppgifter har ökat och resulterat i en betydande informationsresurs som hjälper till att rikta understöden till frivilligorganisationers verksamhet för främjande av hälsa och social välfärd. Sakkunnighet och ett omfattande faktaunderlag är också till stöd vid skapandet av en helhetsbild av organisationsfältet och vid stödjandet av organisationsarbetet på lång sikt.

Med hjälp av helhetsbilden kan man också klargöra den allmännyttiga, icke-lagstadgade organisationsverksamhetens ställning i förhållande till de offentliga tjänsterna och identifiera gräns- och kontaktytor mellan dem.

Som en del av social- och hälsovårdsministeriet utgör Social- och hälsoorganisationernas understödscentral en del av den övergripande ledningen av social- och hälsopolitiken i Finland. På detta sätt kan även social- och hälsoorganisationernas verksamhet beaktas bättre i det nationella utvecklingsarbetet inom social- och hälsovården.

Tabell 3: Slag av STEA-understöd 2022

Slag av understöd	Ansökta understöd €	Ansökta understöd (st.)	Beviljade understöd €	Beviljade understöd (st.)	Preliminär understödsplan för 2023 €
Riktat allmänt understöd	232 602 683	1 202	200 181 346	1 099	182 863 412
Allmänt understöd som inte är riktat	70 571 019	188	63 068 021	162	61 999 844
Investeringsunderstöd	19 502 535	27	14 488 213	16	
Projektunders-töd	216 705 099	1 043	84 702 420	501	
Sammanlagt	539 381 336	2 460	362 440 000	1 778	244 863 256

Bedömning av konsekvenserna för konkurrensen

Bedömningen av konsekvenserna för konkurrensen är en viktig del av understödsverksamheten. Statsunderstöden riktas till allmännyttig verksamhet inom tredje sektorn, och understöd beviljas inte för ekonomisk verksamhet.

Bedömningen av konsekvenserna för konkurrensen görs på många nivåer. Social- och hälsoorganisationernas understödscentral gör en förhandsbedömning i samband med beredningen av understöden. När riktlinjerna för understöd granskas beaktas konsekvenserna för konkurrensen på ett mer övergripande plan. Om det upptäcks att det för den verksamhet för vilken understöd

har sökts finns en konkurrensutsatt marknad och verksamheten bedöms ha mer än ringa konsekvenser för konkurrensen, beviljas inget understöd.

I villkoren för att statsunderstöd ska beviljas ingår vid behov krav på konkurrensutsättning av upphandlingar i enlighet med lagen om offentlig upphandling och koncession (1397/2016). Understödscentralen övervakar att detta krav uppfylls i samband med genomgången av årsredovisningarna och föreslår vid behov för social- och hälsovårdsministeriet att understödet återkrävs, om understödscentralen upptäcker att upphandlingar som gjorts med understödet inte har genomförts på korrekt sätt.

Understödscentralen gör också i samband med genomgången av årsredovisningarna en förhandsbedömning av hur omfattande näringsverksamhet som understödmottagarna bedriver. Understödscentralen följer systematiskt understödmottagarnas ekonomiska situation och bedömer behovet av understöd också som en del av beredningen av understöden, såsom vid bedömningen av understödsbeloppet. Största delen av de beviljade allmänna understöden är riktade, men dessutom beviljas också icke-riktade allmänna understöd, vars andel av alla understöd utgjorde cirka 17,4 procent år 2022.

Gränsfall

Andelen lagstadgade tjänster på gränssytan mellan staten och kommunerna inom social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde har granskats i fråga om de STEA-understöd som beviljades 2017, i en utredning som ministeriet beställde av Owl Group Oy och som färdigställdes 2018 (Social- och hälsovårdsministeriets rapporter och promemorior 9/2018, publicerad den 5 april 2018).

I utredningen beskrivs hur understöden riktas till utgifter och verksamheter som det enligt lagstiftningen kan anses att staten eller kommunerna ska betala. I utredningen bedömdes det att på grund av lagstiftningens natur och riktlinjerna för understöden är det oundvikligt att objekt som understöds befinner sig i gränsområdet för det allmännas uppgifter.

Enligt utredningen är det inte meningsfullt att i den styrande lagstiftningen ta in sådana absoluta bestämmelser som gör det omöjligt att följa lagstiftningen. Gränsfallen bedömdes utgöra cirka 15–20 procent av objekten och cirka 25–30 procent av understödssumman i fråga om de understöd som beviljades 2017. Endast en liten del av detta bedömdes komplettera en tjänst som definieras noggrant i lagstiftningen eller ansågs ligga nära de så kallade subjektiva rättigheterna.

I utredningen bedömdes det också att överlappning är tydligast när den gäller i lagstiftningen noggrant definierade uppgifter som påminner om subjektiva rättigheter. Den kan också anknyta till en offentlig aktörs sätt att organisera en uppgift som nämns i lagen eller utnyttja de möjligheter som ramlagstiftningen ger. När det gäller objekten i gränsområdet är överlappningsfrågorna inte lagstiftningsmässiga, utan hänför sig till en ändamålsenlig användning av offentliga medel och till en tydlig kommunikation i fråga om verksamheten.

Den outdelade avkastning av penningspelsverksamheten som överförts från Penningautomatföreningen

I samband med fusionen av penningspelssammanslutningarna förenhetligades penningspelssammanslutningarnas logik för fördelning av avkastningen den 1 januari 2017. Efter fusionen tas det i budgeten in det belopp som det uppskattas att respektive år kommer att delas ut av avkastningen på respektive penningspelssammanslutnings penningspel. Före fusionen av penningspelssammanslutningarna motsvarade det anslag som för Penningautomatföreningen togs

in i statsbudgeten den avkastning som flöt in året före budgetåret. Skillnaden berodde främst på att avkastning av Penningautomatföreningens verksamhet inte alls delades ut 1948, vilket ledde till att understöden därefter beviljades av det föregående årets avkastning från penningspel. På grund av detta överfördes i och med fusionen till social- och hälsovårdsministeriets balansräkning från Penningautomatföreningen både ett års outdelad avkastning av penningspelsverksamhet och dess driftskapital.

I och med penningspelfusionen skulle avkastningen av Veikkaus Ab:s och Penningautomatföreningens penningspelsverksamhet från tiden före utgången av 2016 enligt övergångsbestämmelserna användas till de ändamål som föreskrivs i 17 § i lotterilagen inom tio år från ikraftträdandet av lagen. Det fanns behov att i övergångsbestämmelserna avvika från den gällande lagens tidsgräns på fem år för att avkastningen av Veikkaus Ab:s och Penningautomatföreningens penningspel på ett ändamålsenligt sätt skulle kunna fördelas till förmånstagare för de ändamål som föreskrivs i lotterilagen.

Av den avkastning som överfördes från Penningautomatföreningen och som tidigare år hade blivit outdelad (sammanlagt cirka 400 miljoner euro) fanns det den 31 december 2021 kvar sammanlagt cirka 176 miljoner euro, vilket är avsett att delas ut före utgången av 2026.

Andra utvecklingsprojekt och reformer

Finansministeriet tillsatte den 8 mars 2019 ett projekt för utveckling och digitalisering av statsunderstödsverksamheten (projektets nummer: VM212:00/2018), vars mandatperiod är den 11 mars 2019–31 december 2023. Det centrala målet med projektet är att digitalisera statsunderstödsprocessen genom att göra statsunderstödsverksamheten mer effektiv och transparent och att ge verksamheten större genomslag genom att utveckla en digitaliserad statsunderstödsprocess som omfattar hela statsförvaltningen och inbegriper en enhetlig kundorienterad verksamhetsmodell och informationssystem. I reformen av finansieringsmodellen och i detta lagförslag har målen för projektet för utveckling och digitalisering av statsunderstödsverksamheten beaktats. För att målen för utvecklingen och digitaliseringen av statsunderstödsverksamheten ska nå överlämnade finansministeriet den 2 juni 2022 regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av statsunderstödslagen och lagen om statskontoret (RP 88/2022 rd).

I det samförståndsavtal som arbetsgruppen under ledning av statssekreterare Henrik Haapajarvi offentliggjorde den 8 februari 2022 konstateras det bland annat att man vid den fortsatta beredningen ska sammanställa ett åtgärdsförslag om utvecklandet av organisationernas egna modeller för medelsanskaffning som en del av det utvecklings- och digitaliseringsprojekt för statsunderstödsverksamheten som finansministeriet inlett. Projektet för utveckling och digitalisering av statsunderstödsverksamheten har således också samband med reformen av finansieringsmodellen. Arbetet med att utveckla egna modeller för medelsanskaffning har i ett bredare perspektiv samband med genomförandet av regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering. Åtgärdsförslaget beräknas bli färdigt före utgången av 2022.

Ansvaret för att ordna social- och hälsovårdstjänsterna överförs till välfärdsområdena den 1 januari 2023, vilket också kan ha konsekvenser för verksamheten och finansieringsbehoven i de föreningar och stiftelser inom social- och hälsovården som är verksamma inom området.

Vid justitieministeriet bereds ett lagförslag om revidering av föreningslagen (503/1989) och en ny lag om aktionsgrupper. Avsikten är att en regeringsproposition om detta lämnas under höstsessionen 2022.

3 Målsättning

I det samförståndsavtal som publicerats av den arbetsgrupp som leddes av statssekreterare Henrik Haapajarvi (Rahapelituotoilla rahoitettavien yleishyödyllisten toimintojen uusi rahoitusmalli, Ny finansieringsmodell för allmännyttig verksamhet som finansieras med penning-spelsintäkter, på finska, publicerad den 8 februari 2022, s. 3) konstateras det att syftet med reformen av finansieringsmodellen är följande:

1. Bryta den nuvarande kopplingen mellan den avkastning som Veikkaus Ab redovisar och de ändamål som anges i lotterilagen för de nuvarande statsunderstödsministerierna (UKM, SHM, JSM).
2. Se till att det för de tidigare ändamål som finansierats med avkastningen av penningspel och eventuella nya motsvarande ändamål säkerställs en förutsägbar, stabil och tillräcklig finansiering som tryggar aktörernas autonomi.
3. Bidra till att säkerställa att de legitima grunderna för det finländska penningspelssystemet, som grundar sig på ensamrätt, upprätthålls.
4. Bidra till att säkerställa att de satsningar som görs på förebyggande och minskning av skadeverkningarna av penningspel är tillräckliga samt öka transparensen och verifierbarheten i fråga om satsningarna och de effekter dessa har.

Delegationen för social- och hälsoorganisationernas understödsärenden har i sitt utlåtande av den 25 mars 2022 (diarienummer: VN/10032/2021, s. 4) till social- och hälsovårdsministeriet konstaterat att följande är viktigt med tanke på trygandet av organisationernas autonomi:

1. De strategiska målen och tyngdpunkten i finansieringen i fråga om statsunderstöd som delas ut till organisationer ska fastställas tillsammans med organisationerna i en delaktighetsstruktur som fastställs i lagen. Statsbidragsmyndigheten eller den politiska beslutsfattaren ska inte ställa några mål för frivilligorganisationerna och inte agera som beställare i förhållande till organisationerna.
2. Organisationerna bestämmer själva på vilket sätt och med vilka metoder de strävar efter att nå sina mål och kan också göra förändringar i sin verksamhet inom ramen för det ändamål för vilket understödet har beviljats. Ändamålen ska fastställas så att de är tillräckligt allmänna, för att organisationen ska ha möjlighet att rikta verksamheten på ett ändamålsenligt sätt. Styrningen av och tillsynen över finansären ska framför allt inriktas på lagligheten för användningen av understöden och på god förvaltning.
3. Delaktighetsstrukturen ska spela en lagstadgad roll när det gäller att övervaka och utvärdera hur de strategiska mål samt tyngdpunkter i finansieringen som fastställts tillsammans fullföljs i beredningen av statsunderstöden samt hur statsbidragsmyndighetens praxis stöder organisationernas autonomi.

Syftet med detta lagförslag är att förverkliga de ovannämnda målen för reformen av finansieringsmodellen samt också att bidra till att trygga förutsättningarna för föreningarnas och stiftelsernas autonomi.

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

Detta lagförslag ersätter och kompletterar inom ministeriets förvaltningsområde de bestämmelser som föreslås bli upphävda i 4 kap. i lotterilagen. En viktig utgångspunkt vid beredningen av detta lagförslag har varit att det nu endast läggs fram det förslag till ny speciallagstiftning som bedöms vara nödvändigt med tanke på genomförandet av reformen av finansieringsmodellen. Statsunderstödslagen är även i fortsättningen en allmän lag som tillämpas på understödsförfaranden.

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

Detta lagförslag, som beretts vid social- och hälsovårdsministeriet, innebär lagstiftningsmässigt i praktiken att man delvis återgår till situationen före penningpelfusionen. Lagen om penningautomatunderstöd upphävdes i samband med en lag om ändring av lotterilagen (1286/2016). I och med detta förslag stiftas en ny sektorspecifik ramlag, som tillämpas på statsunderstöd som beviljas för främjande av social välfärd och hälsa. Som allmän lag på understöd enligt detta lagförslag tillämpas statsunderstödslagen till den del det inte i detta förslag eller någon annanstans i lagstiftningen finns bestämmelser som avviker från den.

I enlighet med förslaget ska den föreslagna nya lagen tillämpas på understöd som beviljas allmännyttiga föreningar och stiftelser inom social- och hälsovården för främjande av välfärd och hälsa. Konsekvenserna av de föreslagna ändringarna jämfört med de nuvarande bestämmelserna i 4 kap. i lotterilagen har i fråga om de understöd som social- och hälsovårdsministeriet beviljar bedömts vara små. Konsekvenserna av de föreslagna ändringarna har ansetts i större utsträckning vara kopplade till konsekvenserna av reformen av finansieringsmodellen.

4.2.1 Ekonomiska konsekvenser

Detta lagförslag har inte bedömts ha några betydande ekonomiska konsekvenser jämfört med nuläget, utan de ekonomiska konsekvenserna är kopplade till förslaget till ändring av lotterilagen och övergången till en modell med allmän finansiering.

När det gäller föreningarna och stiftelserna inom social- och hälsovården kan reformen av finansieringsmodellen i praktiken för den verksamheten som understöds innebära att finansieringen blir mer förutsägbar. Finansieringen är i fortsättningen inte längre beroende av avkastningen av penningpelsverksamheten. Avkastningen av Veikkaus Ab:s penningpelsverksamhet har sedan 2020 minskat med upp till 30 procent från den tidigare stabiliserade nivån. Den minskade avkastningen har kompenserats med budgetmedel under åren 2020–2022.

Det disponibla anslaget fastställs i statsbudgeten. Utövandet av budgetmakt är vid sidan av den lagstiftande makten en annan av riksdagens grundläggande uppgifter. Det totala beloppet av de understöd som beviljas föreningar och stiftelser kan antingen stiga, förbli oförändrat eller minska jämfört med den nuvarande nivån. Man har kommit överens om finansieringsnivån för de olika sektorerna såväl parlamentariskt som i den plan för de offentliga finanserna fram till 2026 som regeringen har fastställt, vilket för sin del säkerställer att finansieringen räcker till för åren efter det att reformen av finansieringsmodellen har trätt i kraft.

Avsikten är att finansieringen av Social- och hälsoorganisationernas understödscentrals omkostnader i samband med reformen av finansieringsmodellen ska börja finansieras med budgetmedel under ett moment under social- och hälsovårdsministeriets huvudtitel. Av Veikkaus Ab:s

avkastning används också 2,9 miljoner euro under moment 33.01.01 för omkostnaderna för Social- och hälsoorganisationernas understödscentral. Den andra hälften av understödscentralens omkostnader har fakturerats Veikkaus Ab, varvid den andel som reserverats för understödscentralens omkostnader uppgår till sammanlagt cirka 5,8 miljoner euro 2022. Täckandet av kostnaderna för understödsverksamheten med avkastningen av penningspelsverksamheten grundar sig på bestämmelserna i 22 § 1 och 2 mom. (1286/2016) i lotterilagen, vilka föreslås bli upphävda i samband med reformen.

I och med reformen av finansieringsmodellen är avsikten att det i social- och hälsovårdsministeriets omkostnader görs en höjning som motsvarar understödscentralens omkostnader. Således ökar statens utgifter med ett belopp som motsvarar understödscentralens omkostnader, dvs. uppskattningsvis cirka 5,8 miljoner euro. Däremot ska understödscentralens omkostnader inte längre täckas med avkastningen av penningspel, och därför är ändringen kostnadsneutral. Veikkaus Ab:s avkastning av penningspel intäktas i den nya modellen för allmän finansiering av statens alla utgifter.

4.2.2 Konsekvenser för myndigheterna

Förslaget bedöms inte ha några direkta konsekvenser för myndigheternas verksamhet eller organisering.

4.2.3 Samhälleliga konsekvenser

Den nya finansieringsmodellen effektiviserar förebyggandet och minskandet av de sociala, ekonomiska och hälsomässiga skadeverkningarna av penningspel. Sambandet mellan avkastningen av penningspel och de verksamheter som finansieras med den och civilsamhället kan inte anses vara ett optimalt arrangemang med tanke på förebyggandet och minskandet av skadeverkningarna av penningspel. Sambandet har bedömts kunna ge upphov till motstridiga incitament inom penningspelsystemet.

5 Alternativa handlingsvägar

5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser

Reformen av finansieringsmodellen

I tidigare skeden av beredningen av den nya finansieringsmodellen har olika handlingsvägar utretts i fråga om finansieringen av ändamålen för Veikkaus Ab:s avkastning och av de verksamheter som finansieras med den avkastningen. Arbetsgruppen som leddes av Erkki Liikanen lade den 26 januari 2021 fram fyra olika alternativ för en framtida modell för finansiering och utredde deras konsekvenser: 1) att bevara den gällande lagstiftningen, 2) en engångslösning där avkastningen av penningspelsverksamhet tas in som allmänna medel i statsbudgeten och alla öronmärkningarna av avkastningen i enlighet med ändamålen upphävs, 3) en totalreform från och med ingången av 2024 där övergången till att inkomsterna blir allmänna medel och att utgifterna omfattas av rambudgeteringen bereds noga, och 4) en delreform där en del av de nuvarande utgifterna stegvis övergår till att omfattas av de allmänna inkomstposterna i statsbudgeten, medan återstoden fortfarande används för öronmärkta ändamål och finansieras med penningspelsintäkter. Arbetsgruppen valde som primärt alternativ en totalreform där avkastningen av penningspel i sin helhet tas in som allmänna inkomster i statsbudgeten och de nuvarande förmånstagnarna omfattas av ramförslaget i budgeten från ingången av 2024.

Den 26 november 2021 informerade statsrådet att den av statsrådet den 26 augusti 2021 tillsatta projektgruppen utifrån diskussioner med den parlamentariska uppföljningsgruppen hade beslutat att gå vidare med beredningen av en tillämpad version av den modell för en totalreform som Erkki Liikanens arbetsgrupp föreslagit. Under den fortsatta beredningen utredde arbetsgruppen som leddes av statssekreterare Henrik Haapajarvi två olika finansieringsmodeller, en så kallad lagbaserad modell och en beslutsbaserad modell. I den lagbaserade modellen skulle en ny lag ha beretts där det skulle ha föreskrivits om statsunderstödsfinansiering till undervisnings- och kulturministeriet, social- och hälsovårdsministeriet och jord- och skogsbruksministeriet i enlighet med den procentuella fördelning som anges i lagen. Projektgruppen och den parlamentariska uppföljningsgruppen kom fram till att rekommendera den beslutsbaserade modellen, där det i samband med statsbudgeten och ramförordningen beslutas om nivån för statsunderstödsverksamhetens finansiering som helhet och om de tre ministeriernas inbördes andelar.

Lagförslag

Med tanke på social- och hälsovårdsministeriet har det bedömts som viktigt att vissa bestämmelser som gäller fördelningen av avkastningen och som för närvarande finns i 4 kap. i lotterilagen bibehålls på lagnivå. Eftersom det har föreslagits att dessa bestämmelser i lotterilagen ska upphävas, är det behövligt att ta in dessa bestämmelser någon annanstans i lagstiftningen.

Enligt 8 § i statsunderstödslagen kan närmare bestämmelser om hur statsunderstöd som hör till tillämpningsområdet för lagen ska beviljas, utbetalas och användas i enlighet med budgeten utfärdas genom förordning av statsrådet. Därmed skulle det vara möjligt att bereda statsrådets förordning om beviljande, utbetalning och användning av understöd direkt med stöd av statsunderstödslagen utan ett bemyndigande att utfärda förordning i en speciallag, men om man skulle göra så skulle lagstiftningen bli bristfällig jämfört med nuläget och ändras avsevärt när bestämmelserna om fördelning av avkastningen i 4 kap. i lotterilagen upphävs.

I och med reformen av finansieringsmodellen har det slagits fast att sektorspecifika ramlagar ska beredas. Detta lagförslag kompletterar den föreslagna samlade lagstiftning inom social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde som hänför sig till reformen av finansieringsmodellen.

Social- och hälsoorganisationernas understödscentral

Social- och hälsoorganisationernas understödscentral (STEA) är en separat myndighet i anslutning till social- och hälsovårdsministeriet. Understödscentralen inrättades i samband med penningpelfusionen den 1 januari 2017, då de offentlighetsrättsliga uppgifter som tidigare länge skötes av Penningautomatföreningens understödsavdelning omorganiserades. Vid understödscentralen arbetar cirka 45 tjänstemän och dess omkostnader var sammanlagt cirka 5,8 miljoner euro 2022.

I 20 § 2 mom. (1286/2016) i den gällande lotterilagen föreskrivs det om fördelningen av statsbidragsmyndighetens uppgifter mellan social- och hälsovårdsministeriet och Social- och hälsoorganisationernas understödscentral. Beslut om beviljande av de understöd som delas ut av avkastningen till främjande av hälsa och social välfärd och om återkrav av understöd fattas av social- och hälsovårdsministeriet. I anslutning till social- och hälsovårdsministeriet finns Social- och hälsoorganisationernas understödscentral, som sköter beredning, utbetalning, uppföljning och övervakning av understöden.

När det gäller understödscentralens understödsverksamhet har social- och hälsovårdsministeriet övervägt olika alternativ för organisering. Det föreslås att understödscentralen också efter genomförandet av reformen av finansieringsmodellen fortsätter som en självständig, separat myndighet i anslutning till social- och hälsovårdsministeriet. Den nuvarande modellen har setts som en ändamålsenlig och fungerande struktur för understödsverksamheten för finansiering av föreningar och stiftelser.

Andra identifierade alternativ för organiseringen av understödsverksamheten är att den blir en mer integrerad del av ministeriets övriga statsunderstödsverksamhet antingen centraliserat eller decentraliserat eller att den placeras vid ett ämbetsverk eller en inrättning inom ministeriets förvaltningsområde.

Den arbetsgrupp som under ledning av statssekreterare Henrik Haapajarvi har utrett alternativa modeller för penningspelsreformen föreslog i det samförståndsavtal som publicerades den 8 februari 2022 att det skulle vara ändamålsenligt att göra en utredning om en eventuell gemensam understödscentral för olika sektorer. Enligt riktlinjerna ska man vid den fortsatta beredningen utreda fördelarna och nackdelarna med och verksamhetsförutsättningarna för inrättande av en gemensam understödscentral.

5.2 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet

Finansiering av verksamheten inom föreningar och stiftelser inom social- och hälsovården internationellt

Det är svårt att göra en internationell jämförelse av systemen för beviljande av statsunderstöd till allmännyttiga sammanslutningar inom social- och hälsovården. Definitionerna av allmännyttiga sammanslutningar och de begrepp som används varierar mellan olika länder. Frivilligverksamheten inom social- och hälsovården bildar sällan ett enhetligt objekt eller en enhetlig understödshelhet. Statsunderstöd beviljas av olika myndigheter. Reglerna och kriterierna för beviljande av understöd varierar beroende på understödsprogram. Beskattningspraxisen i fråga om icke-vinstdrivande aktörer är brokig. Det finns inga heltäckande registeruppgifter om beviljandet av offentligt stöd till aktörer i det civila samhället. De särskilda undersökningarna om detta ger inte särdeles tillförlitliga eller jämförbara uppgifter om stödssystemen eller det beviljade stödbeloppet i olika länder.

Den roll som de allmännyttiga sammanslutningarna inom social- och hälsovården har i förhållande till det offentliga servicesystemet och andra aktörer inom social- och hälsovården är vid jämförelse av länderna mest likartad i de nordiska länderna. Därför har man i jämförelsen begränsat sig till uppgifter från de nordiska länderna. I de nordiska länderna är självstyrande kommuner, statliga ämbetsverk och inrättningar eller landskap samt privata aktörer betydande aktörer inom social- och hälsovården. De religiösa samfundens roll varierar. Frivilligorganisationer och stiftelser kompletterar den offentliga sektorns tjänster och verksamhet.

Sverige, Danmark och Norge har ingen särskild statsunderstödsdag. Beviljandet och riktandet av understöd till allmännyttiga sammanslutningar regleras av ett stort antal separata förordningar samt anvisningar och föreskrifter på lägre nivå som gäller understöd, till exempel budgetlagar. Avkastningen av penningspel används till att stödja allmännyttiga sammanslutningar i Sverige, Danmark och Norge. Avkastningen av penningspel används också till att bekämpa skadeverkningar av spel i olika nordiska länder.

Definitionerna av allmännyttighet är inte helt enhetliga mellan de nordiska länderna. Vanliga kriterier för allmännyttighet är icke-vinstdrivande verksamhet, frivilligt deltagande i verksamheten samt administrativ självständighet. Det krävs också att sammanslutningarna är officiellt registrerade. I vissa fall ingår strävan efter allmän nytta eller allas bästa i definitionen. I Sverige är allmännyttighet av betydelse främst i beskattningen. I Norge och Danmark används vanligen benämningen frivilliga sektorn för aktörer i det civila samhället.

De allmännyttiga sammanslutningarnas rätt till stöd varierar beroende på understöd och stödform. I vissa fall kan också företag, religiösa samfund eller offentliga aktörer ansöka om samma offentliga stöd. I Sverige fäster man i kriterierna för stödberättigande särskild vikt vid att aktörerna i det civila samhället uppfyller de demokratiska villkoren. I Danmark omfattas organisationer inom den sociala ekonomin inklusive sociala företag också av understöd inom ramen för många program.

Villkoren och reglerna varierar stort beroende på beviljande myndighet och understöd. I villkoren för beviljande av understöd fästs det vikt vid aktörens ekonomiska ställning, verksamhetens öppenhet och transparens, målgruppen, verksamhetens allmännyttiga syfte eller ideella karaktär. Olika myndigheter och understödsprogram har dessutom egna särskilda kriterier för beviljande, och myndigheterna tillämpar också i stor utsträckning ändamålsenlighetsprövning när sektorspecifika understöd beviljas.

De organisationer som beviljar offentligt stöd är av mycket varierande karaktär i de olika länderna. På Island delar hälsovårdsministeriet samt social- och arbetsministeriet ut understöd till allmännyttiga sammanslutningar inom social- och hälsovården. I Sverige delas understöden inte ut av departementen utan det är de statliga ämbetsverken, såsom Socialstyrelsen, som sköter uppgifter i anslutning till utdelning och administrering av understöd. Till exempel i Norge delar en aktör i stiftelseform ”Stiftelsen Dam” ut anslaget från hälsovårdsministeriet till frivilligaktörer för projekt inom sektorn för hälsovård och rehabilitering. Även kommunerna med sina egna understödsvillkor är betydande beviljare av understöd. Styrningen och övervakningen av understödsprogrammen kan ha centraliserats till en annan myndighet än den som delar ut/bereder understödet.

Det finns inga exakta eller jämförbara uppgifter om beloppen av offentligt stöd till allmännyttiga sammanslutningar inom social- och hälsovården. Uppskattningarna från olika undersökningar varierar och man stöter på problem med olika begrepp och på en mångfald av olika former av offentligt stöd. Enligt en undersökning gjord av Ferreira Silvia år 2006 (Ferreira, Silvia: *The South European and the Nordic welfare and third sector regimes – how far were we from each other?* P. 299–323. In: Matthies, Aila-Leena (ed.): *Nordic civic society organisations and the future of welfare services. A model for Europe?* TemaNord 2006: 517. Copenhagen: Nordic Council of Ministers, 2006) utgör beloppet av statligt stöd i fråga om tredje sektorn inom utbildnings-, hälsovårds-, social-, utvecklings- och boendesektorn i Sverige 27,8 procent, i Norge 35,0 procent och i Finland 36,2 procent. I en dansk rapport ”Det frivillige sociale engagement i Danmark – Frivilligrapport 2019–2021” från 2021 från centret för socialt frivilligt arbete (CFSA) konstateras det att det finns 14 olika finansieringskällor för frivilligorganisationerna, varav de statliga finansieringskällorna täcker ca 35 procent av frivilligorganisationernas inkomster. Svarsprocenten i undersökningen var dock mindre än 40 procent, så undersökningen gav ingen heltäckande bild. Allmännyttiga aktörer beviljas också skattelättnader.

Enligt en norsk undersökning om den frivilliga sektorns inkomstkällor (Arnesen Daniel, finansiering av frivillighet: Frivillig sektors økonomi og lokallagenes rammevilkår. Institutt for samfunnsforskning. Rapport; 2020:6) kom 7,1 procent av hela den frivilliga sektorns inkomster år 2019 från avkastning av penningsspel. Av inkomsterna (2019) för frivilligorganisationerna inom

hälsovården och socialservicen på nationell nivå utgjorde de stöd som staten och landskapen (fylke) beviljat 35 procent.

6 Remissvar

Lagförslaget har beretts som tjänsteuppdrag vid social- och hälsovårdsministeriet. Förslaget har beretts och behandlats också i en uppföljningsgrupp som stöder lagberedningen. I gruppen deltog social- och hälsovårdsministeriet, Social- och hälsoorganisationernas understödscentral (STEA) och SOSTE Finlands social och hälsa rf.

Förslaget var på remiss den 2 maj–14 juni 2022. Sammanlagt 48 utlåtanden kom in. Av utlåtandena till social- och hälsovårdsministeriet har det gjorts ett sammandrag, som finns i lagstiftningsprojektets dokument <https://stm.fi/hanke?tunnus=STM073:00/2022>.

Följande remissinstanser lämnade utlåtande till ministeriet:

- ADHD-förbundet rf
- Hjärnförbundet rf
- A-klinikkasäätiö sr
- Allergi-, Hud- och Astmaförbundet rf
- Amnesty International Finländska sektionen rf
- Aspa-stiftelsen sr
- Förebyggande rusmedelsarbete EHYT rf
- Organisationsnätverket för förebyggande rusmedelsarbete
- Pensionärerna rf och Pensionstagarnas Centralförbund PCF rf (gemensamt utlåtande)
- Ensi- ja turvakotien liitto ry
- Epilepsiförbundet rf
- Hengitysliitto ry
- Hyvinvointiala HALI ry
- Kansalaisareena ry
- Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki ry
- Kosti ry
- Lahtis Dikonistiftelse sr
- Centralförbundet för Barnskydd rf
- Jord- och skogsbruksministeriet
- Landsbygdspolitiska rådet
- Marttaliitto
- Centralförbundet för Mental Hälsa rf
- MIELI Suomen Mielenterveys ry
- Nuorten Ystävät ry
- Synskadades förbund rf

- Justitieministeriet
- Närståendevårdarnas förbund rf
- Undervisnings- och kulturministeriet
- Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry och Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta (gemensamt utlåtande)
- Porin sairaus- ja tapaturmainvalidit ry
- Psoriasisförbundet rf
- SámiSoster ry
- Servicehusstiftelsen i Sibbo sr
- Inrikesministeriet
- Bedömnings- och understödssektionen för delegationen för social- och hälsoorganisationernas understödsärenden
- SOSTE Finlands social och hälsa rf
- Finlands CP-förbund rf
- Diabetesförbundet i Finland rf
- Finlands Sjöräddningssällskap rf
- Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö - Räddningsbranschens Centralorganisation i Finland ry
- Finlands Röda Kors
- Finlands Hjärtförbund rf
- Suomen Syöpäyhdistys - Cancerföreningen i Finland ry
- Institutet för hälsa och välfärd
- Arbets- och näringsministeriet
- Finansministeriet
- Frivilliga räddningstjänsten
- Ansvarsfullt Donerande rf

Sammanfattningsvis kan det konstateras att remissinstanserna understödde utkastet till proposition och att den nuvarande organisationsmodellen (statsbidragsmyndighetens uppgifter fördelas mellan social- och hälsovårdsministeriet och Social- och hälsoorganisationerna understödscentral) ansågs vara ändamålsenlig.

I vissa utlåtanden gällde kommentarerna delvis mer allmänt reformen av finansieringsmodellen, såsom trygghandlet av en tillräcklig finansieringsnivå, och de förslag som bereds i samband med projektet för utveckling och digitalisering av statsunderstödsverksamheten (2019–2023), såsom utvecklandet av den egna medelsanskaffningen, för vilket finansministeriet bereder ett mer omfattande åtgärdsförslag.

Utlåtandena gällde delvis också bestämmelser som kompletterar lagen på förordningsnivå, såsom kommentarer om revisorns rapport, om vilken det för närvarande föreskrivs i 17 § 3 och 4 mom. i statsrådets förordning (1552/2016, ändringsförordning 118/2020).

Motiveringen till förslaget kompletterades och preciserades utifrån utlåtandena. Dessutom gjordes på basis av remissbehandlingen mindre ändringar av främst lagteknisk karaktär i lagförslagens paragrafer. Dessutom framfördes lagtekniska synpunkter och preciseringsförslag i anslutning till den fortsatta beredningen.

Utifrån justitieministeriets utlåtande fogades 5 § 4 mom. om statsbidragsmyndigheternas rätt att få uppgifter till förslaget. Justitieministeriet konstaterade i sitt utlåtande bland annat att det är motiverat att det av propositionen framgår genom en bestämmelse i lagens 5 § huruvida 15–17 § i statsunderstödslagen är tillämplig på båda statsbidragsmyndigheterna eller endast på den ena statsbidragsmyndigheten. Uppgiftsfördelningen har betydelse också med tanke på statsunderstödslagens 14 §, där det föreskrivs om statsunderstödstagarens skyldighet att lämna uppgifter. När det gäller frågor om återkrav är det ändamålsenligt att både social- och hälsovårdsministeriet och Social- och hälsoorganisationernas understödscentral har rätt att få uppgifter för övervakningen av användningen av understödet.

I justitieministeriets utlåtande föreslogs det att bestämmelser om delegationen för social- och hälsoorganisationernas understödsärenden (6 § i lagförslaget) utfärdas genom förordning med stöd av 119 § 2 mom. i grundlagen. Med stöd av förvaltningsutskottets tidigare betänkande (FvUB 25/2016 rd) och gällande lagstiftning har man vid den fortsatta beredningen dock beslutat föreslå att det föreskrivs om delegationen och dess sektion genom lag. Vid behandlingen av förslaget till ändring av lotterilagen hösten 2016 ansåg förvaltningsutskottet att delegationens bedömnings- och understödssektion i vissa situationer eventuellt också kan ha uppgifter som omfattar utövning av offentlig makt, och därför är det behövt att föreskriva om delegationen genom lag. Bestämmelser om delegationen för social- och hälsoorganisationernas understödsärenden finns för närvarande i 20 a § (1286/2016) i lotterilagen.

I fråga om delegationen för social- och hälsoorganisationernas understödsärenden föreslogs det i en del av remissvaren att delegationens bedömnings- och understödssektion skulle läggas ned och också att sektionens uppgifter skulle kunna överföras till delegationen. Samtidigt ansågs det i en del utlåtanden vara viktigt och som den nuvarande modellens styrka att det finns ett organ som är oberoende i förhållande till stödmottagarna. I en del av utlåtandena konstaterades det också att delegationens förhållande till den nya parlamentariska delegationen måste bedömas.

Till denna del har man i lagförslaget stannat för att föreslå att den gällande modellen bibehålls, dvs. bedömnings- och understödssektionen fortsätter att vara åtskild från delegationen i fråga om sina egna uppgifter. För denna modell talar såväl social- och hälsovårdsministeriets som Social- och hälsoorganisationernas understödscentralers goda erfarenheter av uppgiftsfördelningen mellan delegationen och sektionen samt det faktum att det har ansetts viktigt att ha kvar ett organ som gör en oberoende bedömning av understödssystemet. Likaså kan behandlingen av enskilda understödsförslag i denna modell ordnas på ett naturligt sätt så att inte strukturellt jäv för understöds-mottagarna blir något hinder för en vid behov även mycket detaljerad behandling av ett ärende. Förvaltningsutskottet har i sitt betänkande (FvUB 25/2016 rd) fäst särskild vikt vid detta.

I arbets- och näringsministeriets utlåtande fästes det uppmärksamhet vid att frågan om statligt stöd bör granskas ytterligare och vid behov utredas som en del av den fortsatta beredningen, i synnerhet i fråga om icke-riktade allmänna understöd. På basis av utlåtandet utvidgades den allmänna motiveringen i regeringspropositionen särskilt i fråga om bedömningen av konsekvenserna för konkurrensen och understödscentralens övervakning av användningen av understöden. Bedömningen av konsekvenserna för konkurrensen är en viktig och övergripande del av understödsverksamheten.

Finansministeriet fäste i sitt utlåtande uppmärksamhet särskilt vid utkastet till bestämmelser om att kostnadsnivåns allmänna utveckling ska beaktas (3 § 2 mom.). Motiveringen till lagförslaget preciserades utifrån remissvaret. Det är inte fråga om en indexbestämmelse. Att följa hur den allmänna kostnadsnivån utvecklas och ställningstaganden som gäller den hör till uppgifterna för den parlamentariska delegation som tillsätts i och med reformen av finansieringsmodellen. Delegationens förslag och utlåtanden beaktas som en del av beredningen av understöden.

7 Specialmotivering

1 §. Tillämpningsområde. I paragrafen föreskrivs det om lagens tillämpningsområde. Det föreslås att lagen tillämpas på beviljande av statsunderstöd av medel som i statsbudgeten anvisats för finansiering av föreningar och stiftelser inom social- och hälsovården.

2 §. Mottagare av statsunderstöd. Med stöd av 2 § i lagförslaget kan statsunderstöd beviljas sådana allmännyttiga föreningar och stiftelser med rättsförmåga som är verksamma inom social- och hälsovården.

Föreningens eller stiftelsens stadgar bestämmer om den kan anses vara verksam inom social- och hälsovården. I undantagsfall kan understöd beviljas också en förening eller stiftelse som inte i egentlig mening är verksam huvudsakligen inom social- och hälsovården, om verksamheten annars bedöms främja social välfärd och hälsa på ett sätt som anknyter till syftena med den verksamhet som understöds.

Enligt förslaget kan statsunderstöd beviljas för allmännyttig verksamhet inom social- och hälsovården till föreningar och stiftelser med rättsförmåga. Det föreslås att gruppen av understöds-mottagare begränsas till föreningar och stiftelser i stället för till ”allmännyttiga sammanslutningar och stiftelser” enligt den nuvarande formuleringen i lotterilagen. Nästan alla understöds-mottagare 2022, med undantag för två mottagare i aktiebolagsform, är också i fortsättningen vad gäller deras status som juridisk person berättigade till understöd, vilket innebär att denna formulering i praktiken endast förtydligar det rådande rättsläget. (Se tabell 4).

Tabell 4: Understöds-mottagare enligt juridisk person 2022

Juridisk person	Antal mottagare av understöd	Beviljade understöd (st.)	Beviljade understöd €	Andel av understöden
Förening	733	1 603	306 058 146	84,44 %
Stiftelse	48	163	50 435 107	13,92 %
Offentlighetsrättslig förening	1	10	5 473 650	1,51 %
Aktiebolag	2	2	473 097	0,13 %
Alla sammanlagt	784	1 778	362 440 000	100,0 %

Finland har föreningar och stiftelser inom social- och hälsovården goda förutsättningar att identifiera, nå och stödja de grupper av människor som har ett stort behov av den verksamhet som stöds. Verksamheten i föreningar och stiftelser inom social- och hälsovården är öppen för alla som hör till målgruppen, så det finns möjlighet till brett deltagande i deras verksamhet för främjande av välfärd och hälsa.

Föreningarna och stiftelserna måste vara registrerade för att de ska kunna beviljas understöd. Oregistrerade aktörer kan således inte få statsunderstöd. De som ansöker om understöd ska vara registrerade innan ansökningstiden går ut.

Ett allmännyttigt samfund definieras i 22 § 1 mom. i inkomstskattelagen (1535/1992) som följer:

”Ett samfund är allmännyttigt då

- 1) det verkar enbart och omedelbart för allmän fördel i materiell, andlig, sedlig eller samhälls-
lelig bemärkelse,*
- 2) dess verksamhet inte enbart gäller begränsade personkategorier,*
- 3) det inte genom sin verksamhet bereder dem som är delaktiga i samfundet ekonomisk förmån
i form av dividend eller vinstandel eller i form av sådan lön eller annan gottgörelse som är
större än skäligt.”*

Vid fastställandet av allmännyttig verksamhet har definitionen i inkomstskattelagen ansetts vara utgångspunkten vid bedömningen av allmännyttigheten. Det att verksamheten inte syftar till ekonomisk vinst beaktas i den verksamhet som understöds så att understöd inte beviljas för affärsverksamhet eller annan motsvarande verksamhet på marknadsvillkor. Statsunderstöden kan dock omfatta sådana köpta tjänster som anskaffas på marknaden och i fråga om vilka lagen om offentlig upphandling och koncession (1397/2016) tillämpas vid upphandlingsförfarandet.

I 2 § 1 mom. i föreningslagen (503/1989) föreskrivs det om lagens tillämpningsområde enligt följande: ”Denna lag gäller inte sammanslutningar vilkas syfte är att ge deltagarna vinst eller annan omedelbar ekonomisk förmån eller vilkas syfte eller verksamhetsinriktning annars i huvudsak är av ekonomisk natur.” I 5 § i den lagen föreskrivs det att en förening endast får idka sådan näring eller förvärvsverksamhet som nämns i stadgarna eller som annars direkt hänför sig till dess syfte eller som ska anses ha ringa ekonomisk betydelse. Dessa utgångspunkter är viktiga vid bedömningen av allmännyttigheten.

I 2 § 1 och 2 mom. i stiftelselagen (487/2015) föreskrivs det att en stiftelse ska ha ett nyttigt ändamål. Stiftelsen ska stödja eller bedriva verksamhet som främjar ändamålet. Ändamålet får inte vara att bedriva affärsverksamhet eller bereda någon i den närstående krets som anges i 8 § ekonomisk fördel. Stiftelsens verksamhet ska finansieras med kapital, inkomster av verksamheten och med andra medel. Ändamålet för stiftelsen och dess verksamhetsformer anges i stiftelsens stadgar.

Bestämmelser om stiftelsers affärsverksamhet finns i 7 § 1 mom. i stiftelselagen. En stiftelse får för finansiering av verksamhetsformerna bedriva endast sådan affärsverksamhet som har ett omedelbart samband med stiftelsens verksamhetsformer samt annan i stadgarna nämnd affärsverksamhet. I stadgarna kan också rätten att bedriva affärsverksamhet som har samband med verksamhetsformerna begränsas.

Föreningarnas verksamhet begränsas således i fråga om affärsverksamheten betydligt mer i lagstiftningen än stiftelsernas verksamhet, i fråga om vilka det bör läggas större vikt vid bedömningen av verksamhetens allmännyttighet. Bland de sökande som i regel fått statsunderstöd finns både föreningar och stiftelser.

3 §. Verksamhet som understöds. Med stöd av 3 § 1 mom. i lagförslaget kan statsunderstöd beviljas för ett brett spektrum av verksamheter som främjar social välfärd och hälsa. Den verksamhet som understöds ska stödja människors likabehandling, jämlikhet samt tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna.

Det föreslås att den verksamhet som understöds begränsas till främjande av social välfärd och hälsa, eftersom föreningar och stiftelser inom sektorn genom sin verksamhet främjar social välfärd, vilket skiljer sig från till exempel rent materiell välfärd eller kommunernas verksamhet som främjar all välfärd. Det sistnämnda är ett betydligt mer omfattande begrepp än organisationsarbete och omfattar till exempel den byggda miljön.

Stödberättigade är till exempel sådana allmännyttiga föreningar som är registrerade i föreningsregistret och sådana stiftelser som är registrerade i stiftelseregistret vars syfte är att främja social välfärd och hälsa i Finland. Statsunderstöd kan beviljas förutom till föreningar som är registrerade i föreningsregistret även till offentligrättsliga föreningar. Social- och hälsoorganisationernas understödscentral bedömer om understödssökanden är berättigad till understöd utifrån aktörens stadgar. En aktör som första gången ansöker om understödet ska ha ett bevis över redan bedriven verksamhet (årsberättelse eller verksamhetsberättelse och bokslut för senaste räkenskapsperiod) vid ansökan om understöd.

De huvudsakliga verksamhetsområden som föreningar och stiftelser inom social- och hälsovården grovt taget kan klassificeras under är folkhälsa, barnskydd, funktionshinderfrågor, äldreomsorg, missbruksfrågor och andra frågor. Denna klassificering är ett exempel. Även organisationer inom räddningsbranschen och semesterorganisationer anses av hävd vara aktörer inom social- och hälsovården.

Krishjälp och säkerhet i vardagen är ett etablerat delområde inom den verksamhet som understöds. Att främja säkerheten i vardagen är viktigt också med tanke på medborgarnas egen beredskap, där organisationerna inom räddningsbranschen av hävd har haft en central roll vid sidan av myndigheterna.

Statsunderstöden riktas till ett mycket brett spektrum av olika samhällliga behov, vilket också framgår av att enligt den indelning som Social- och hälsoorganisationernas understödscentral använder sig av riktas statsunderstöd till sammanlagt över 40 olika kategorier av föreningar, där de största kategorierna är organisationer för mental hälsa, organisationer för missbruks- och beroendefrågor samt organisationer för minoritetsgrupper.

Understöd kan också beviljas sådana föreningar eller stiftelser som deltar i verksamhet på marknadsvillkor. Den verksamhet för vilken statsunderstöd beviljas ska dock i bokföringen åtskiljas från verksamhet på marknadsvillkor, för att det inte ska uppstå konkurrensackdelar. Såväl förhandsbedömning som efterhandsbedömning av konsekvenserna för konkurrensen är en viktig del av statsbidragsmyndighetens prövning av understöd.

Vid fördelningen av understöd kan finansieringen av föreningarnas och stiftelsernas grundläggande verksamhet anses vara en naturlig utgångspunkt. I eventuella situationer där statsbidragsmyndigheten till exempel när det tillgängliga anslaget minskar måste göra en mer omfattande prioritering avseende hur finansieringen riktas, är utgångspunkten att statsunderstöd beviljas i form av allmänna understöd. Inledandet av nya investeringar och projekt kan i dessa situationer ofta vid behov skjutas fram. Eftersom det är fråga om statsunderstöd som beviljas enligt prövning, kan man dock vid behov avvika från denna utgångspunkt, om statsbidragsmyndigheten till exempel bedömer att finansieringen av ett visst projekt är viktig med tanke på uppnåendet av målen för den verksamhet som understöds.

Statsunderstödet kan inte användas för kommunernas lagstadgade uppgifter, om inte dessa åtgärder har ett direkt samband med försöks- och utvecklingsarbete eller införandet av nya verksamhetsmodeller. Vid gränsfall tillämpar statsbidragsmyndigheten ändamålsenlighetsprövning.

Statsunderstödet kan inte användas för finansiering av uppgifter enligt lagen om välfärdsområdenas finansiering (617/2021). Ansvar för ordnandet av social- och hälsovårdstjänsterna överförs från kommunerna till välfärdsområdena den 1 januari 2023.

Statsunderstöd beviljas inte organisationer som är registrerade på Åland. Organisationer som är verksamma på Åland har möjlighet att ansöka om och få understöd från PAF, så det har ansetts att det inte är ändamålsenligt att bevilja statsunderstöd till Åland inom ramen för detta understödssystem. Om en centralorganisation som är verksam på det finländska fastlandet och som får statsunderstöd har en lokalförening på Åland, får centralorganisationen inte flytta över det beviljade understödet till den åländska lokalföreningen. Däremot kan understödet indirekt också riktas till en lokalförening på Åland, till exempel i form av verksamhetsmässigt stöd och rådgivning eller material från centralorganisationen.

Föreningar och stiftelser som är registrerade utomlands beviljas inte understöd. En allmännyttig förening som är registrerad i Finland kan ansöka om understöd för främjande av utlandsfinländares sociala välfärd och hälsa. Den som ansöker om understöd ska ha en etablerad ställning i mållandet för verksamheten och samarbeta med intressegrupper, organisationer och myndigheter som är väsentliga med tanke på verksamheten. Projektet eller den riktade verksamheten ska gälla utlandsfinländare som inte har möjlighet till motsvarande stöd via någon annan kanal. Understöd beviljas inte för utvecklingssamarbete.

Statsunderstöd kan inte beviljas för sådan verksamhet som bedöms ha mer än ringa konsekvenser för konkurrensen på marknaden. Med stöd av 7 § 1 mom. 4 punkten i statsunderstödslagen kan understöd beviljas endast om beviljandet av statsunderstöd inte bedöms orsaka mer än ringa snedvridning av konkurrensen och verksamheten på marknaden i en stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

Såväl förhandsbedömning som efterhandsbedömning av konsekvenserna för konkurrensen är en viktig del av statsbidragsmyndighetens prövning av understöd. Understöd kan beviljas även sådana föreningar eller stiftelser som i viss mån också bedriver verksamhet på marknadsvillkor. Den verksamhet för vilken statsunderstöd beviljas ska dock i bokföringen åtskiljas från verksamhet på marknadsvillkor. På detta sätt säkerställs övervakningen av hur understödet används och att det inte uppstår konkurrensnackdelar.

Understöd beviljas inte för verksamhet som omfattas av kommunens, statens eller någon annan myndighets allmänna eller särskilda organiseringsansvar. Med allmänt organiseringsansvar avses tjänster som kommunen ska ordna i den omfattning som de anslag som kommunen reserverat för ändamålet förutsätter och möjliggör. Med särskilt organiseringsansvar avses tjänster som ordnas utifrån subjektiva rättigheter, vilket betyder att en person har rätt att få en viss tjänst om han eller hon uppfyller de lagstadgade förutsättningarna för att få rätt till tjänsten. Understödet får inte användas till verksamhet som kyrkan eller något annat religionssamfund utövar i lagstadgat eller på annat sätt uppenbart andligt syfte. Målgrupperna får inte förutsättas delta i religiös verksamhet. Understödmottagarens eventuella religiösa verksamhet ska i ekonomiskt och verksamhetsmässigt hänseende åtskiljas från den verksamhet som bedrivs med understödet.

Den verksamhet som understöds ska stödja människors likabehandling, jämlikhet samt tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna. Motsvarande avgränsning av den verksamhet som understöds ingår för närvarande inte i lotterilagen. En avgränsning motsvarande

den föreslagna lagens avgränsning av verksamhet som understöds finns i 2 § 1 mom. 4 punkten i ungdomslagen (1285/2016), med stöd av vilken ett syfte med lagen är att främja de ungas likställdhet och jämlikhet samt tillgodoseendet av deras rättigheter. I syfte att framhäva dessa värden föreslås det att främjandet av dem tas in som en del av lagens syfte. Dessutom är denna föreslagna bestämmelse avsedd att bidra till att förenhetliga bestämmelserna mellan olika sektorer.

Med stöd av 3 § 2 mom. i lagförslaget ska i den totala finansieringsnivån för föreningar och stiftelser hänsyn tas till kostnadsnivåns allmänna utveckling, som en parlamentarisk delegation ska följa. Anslaget beviljas inom ramen för statsbudgeten. Det föreslås att kostnadsnivåns allmänna utveckling beaktas i den totala anslagsnivån. Det är viktigt att säkerställa en tillräcklig total finansieringsnivå bland annat med tanke på det civila samhället och uppnåendet av målen för den verksamhet som understöds.

I det samförståndsavtal som arbetsgruppen under ledning av statssekreterare Henrik Haapajärvi offentliggjorde den 8 februari 2022 konstateras det att man vid den fortsatta beredningen av reformen av finansieringsmodellen ska foga en bestämmelse till ministeriernas sektorspecifika ramlagstiftning om att kostnadsnivåns allmänna utveckling ska beaktas i den totala finansieringsnivån för allmännyttiga sammanslutningar. Denna utveckling kommer att följas av den nya parlamentarisk delegation som tillsätts av statsrådet.

Den parlamentariska delegationens framställningar och utlåtanden i fråga om den allmänna kostnadsnivån beaktas vid beredningen av statsunderstöden. Anslaget beviljas inom ramen för statsbudgeten.

Med stöd av 3 § 3 mom. i förslaget får närmare bestämmelser om den verksamhet som understöds utfärdas genom förordning av statsrådet. För närvarande finns det inga närmare bestämmelser om den verksamhet som understöds, men detta bemyndigande att utfärda förordning gör det möjligt att till vissa delar vid behov lyfta upp riktlinjer, strategier och prioriteringar avseende understödet till författningsnivå. Detta förfarande gör det också möjligt att, när riktlinjerna för understödet ändras, föreskriva om det på ett smidigare sätt än i en situation där bestämmelserna om den verksamhet som understöds skulle finnas på lagnivå.

4 §. Social- och hälsoorganisationernas understödscentral. Enligt 4 § 1 mom. i lagförslaget finns i anslutning till social- och hälsovårdsministeriet Social- och hälsoorganisationernas understödscentral, som sköter beredning av understödsbesluten samt utbetalning, uppföljning och övervakning av understöden. En motsvarande bestämmelse finns för närvarande i 20 § 2 mom. (1286/2011) i lotterilagen.

Som ett led i övervakningen av användningen av understöden utför Social- och hälsoorganisationernas understödscentral granskningar självständigt i enlighet med sin egen granskningsplan. Som en del av sin övervakningsuppgift har understödscentralen rätt att göra besök för granskning av understödsmottagarnas verksamhet. Vid behov kan understödscentralen göra en framställning om återkrav till social- och hälsovårdsministeriet på basis av till exempel observationer vid granskningsbesök. Även social- och hälsovårdsministeriet har rätt att få behövliga och tillräckliga uppgifter med tanke på fullgörandet av statsbidragsmyndighetens uppgifter. Bestämmelser om detta föreslås i 5 § 4 mom. i detta lagförslag.

Med stöd av 4 § 2 mom. i lagförslaget får närmare bestämmelser om uppgifterna för Social- och hälsoorganisationernas understödscentral utfärdas genom förordning av statsrådet. En motsvarande bestämmelse, men förpliktande, finns för närvarande i 20 § 2 mom. (1286/2016) i lotterilagen. I den gällande statsrådsförordningen (1552/2016) föreskrivs det endast på allmän nivå

om understödscentralens uppgifter, så nu har man beslutat att föreslå att bemyndigandet att utfärda förordning kvarstår, men så att närmare bestämmelser om understödscentralens uppgifter vid behov får utfärdas genom förordning av statsrådet.

5 §. Statsbidragsmyndighet. Enligt 5 § 1 mom. i förslaget är social- och hälsovårdsministeriet samt Social- och hälsoorganisationernas understödscentral statsbidragsmyndigheter. Den föreslagna bestämmelsen är på lagnivå ny. Statsbidragsmyndighetens behörighet och uppgifter enligt statsunderstödslagen fördelas mellan social- och hälsovårdsministeriet och Social- och hälsoorganisationernas understödscentral på det sätt som föreskrivs i 2–4 mom.

Med stöd av 5 § 2 mom. i lagförslaget fattas beslut om beviljande av statsunderstöd och om återkrav av understöd av social- och hälsovårdsministeriet. En motsvarande bestämmelse finns för närvarande i 20 § 2 mom. (1286/2016) i lotterilagen.

Både beviljandet av statsunderstöd och ett eventuellt återkrav av understöd baserar sig på Social- och hälsoorganisationernas understödscentrals förslag, framställning eller utlåtande till ministeriet. Social- och hälsoorganisationernas understödscentral utarbetar i regel en gång om året ett understödsförslag som grund för ministeriets beslutsfattande. Ett återkrav av statsunderstöd grundar sig i regel antingen på ett utlåtande som social- och hälsovårdsministeriet begärt av Social- och hälsoorganisationernas understödscentral och som innehåller ett beslutsförslag, eller på en framställning om återkrav som Social- och hälsoorganisationernas understödscentral gör till social- och hälsovårdsministeriet.

Med stöd av 5 § 3 mom. i förslaget kan Social- och hälsoorganisationernas understödscentral på ansökan av understödmottagaren av särskilda skäl göra mindre ändringar av teknisk art i understödsbeslutet, förlänga understödets användningstid och överföra understödet till en annan allmännyttig förening eller stiftelse med rättsförmåga. Understödscentralen får besluta om avbrott i utbetalningen. En motsvarande bestämmelse finns för närvarande i 20 § 2 mom. (1286/2016) i lotterilagen.

Med stöd av 5 § 4 mom. i lagförslaget har både social- och hälsovårdsministeriet och Social- och hälsoorganisationernas understödscentral rätt att få behövliga och tillräckliga uppgifter med tanke på fullgörandet av statsbidragsmyndighetens uppgifter. Denna bestämmelse hänför sig till statsbidragsmyndigheternas arbetsfördelning och myndigheternas rätt att få uppgifter med tanke på fullgörandet av lagstadgade uppgifter samt till övervakningen av användningen av statsunderstödet.

Bestämmelser om statsbidragsmyndighetens rätt att få uppgifter med tanke på fullgörandet av uppgifter i anslutning till övervakningen av användningen av understöd finns i statsunderstödslagens 14 § (Statsunderstödstagarens skyldighet att lämna uppgifter), 15 § (Statsbidragsmyndighetens tillsynsuppgift), 16 § (Granskningsrätt) och 17 § (Utförande av granskning). Eftersom statsbidragsmyndighetens uppgifter har fördelats mellan social- och hälsovårdsministeriet och Social- och hälsoorganisationernas understödscentral, är det särskilt vid eventuella återkrav av statsunderstöd behovligt att båda statsbidragsmyndigheterna har rätt att få behövliga och tillräckliga uppgifter med tanke på behandlingen av ärendet.

Social- och hälsoorganisationernas understödscentral fullgör övervakningsuppgiften bland annat genom att utföra granskningar. Social- och hälsovårdsministeriet deltar inte i de granskningar som hänför sig till övervakningen av användningen av understödet eller i annan övervakning av användningen av understödet, med undantag för eventuella fall av återkrav. Vid behandlingen av ärenden som gäller återkrav har social- och hälsovårdsministeriet dock rätt att som stöd för sin egen beslutsprövning få behövliga och tillräckliga uppgifter om detaljerna och

bakgrunden i samband med återkrav. Social- och hälsovårdsministeriet kan få dessa uppgifter antingen av Social- och hälsoorganisationernas understödscentral eller av understödmottagaren. I första hand får ministeriet behövliga och tillräckliga uppgifter av Social- och hälsoorganisationernas understödscentral i samband med det utlåtande eller den framställning om återkrav som understödscentralen lämnar till ministeriet.

Vid behov kan antingen social- och hälsovårdsministeriet eller Social- och hälsoorganisationernas understödscentral begära tilläggsutredning eller bemötande av understödmottagaren i samband med ett anhängigt ärende som gäller återkrav. Utgångspunkten är att behövliga och tillräckliga uppgifter vid prövning av återkrav är de uppgifter och granskningsiakttagelser som antecknats i granskningsrapporten eller dess bilagor. När det gäller andra frågor än eventuella återkrav och beslutsprövning i samband med dem deltar social- och hälsovårdsministeriet inte i övervakningen av användningen av understöden.

Med stöd av 5 § 5 mom. i lagförslaget svarar Social- och hälsoorganisationernas understödscentral för verkställandet av beslut om beviljande och återkrav av understöd. En motsvarande bestämmelse finns för närvarande i 20 § 2 mom. (1286/2016) i lotterilagen. Verkställandet kan inbegripa till exempel sändande av beslutsbrev, fakturering eller ansökan om utsökning av en fordran.

6 §. *Delegationen för social- och hälsoorganisationernas understödsärenden.* Sakkunnigorgan för social- och hälsovårdsministeriet är enligt 6 § 1 mom. i lagförslaget delegationen för social- och hälsoorganisationernas understödsärenden och dess bedömnings- och understödssektion, vilka statsrådet tillsätter för fyra år i taget. En motsvarande bestämmelse finns för närvarande i 20 a § 1 mom. (1286/2016) i lotterilagen.

Såsom förvaltningsutskottet konstaterade i sitt betänkande (FvUB 25/2016 rd, s. 16–17) i samband med behandlingen av regeringens proposition (RP 132/2016 rd), som gällde en ändring av lotterilagen, behöver modellen inte ses som en tvåstegsmodell, utan det är snarare fråga om utifrån uppgifter och ansvar separata organisationsstrukturer med de föreslagna benämningarna.

Enligt 6 § 2 mom. i lagförslaget ska delegationen lämna utlåtanden till social- och hälsovårdsministeriet om strategierna och de strategiska riktlinjerna för understödsverksamhet för att främja social välfärd och hälsa samt utveckla och utvärdera understödspolitik och organisationsverksamheten. En motsvarande bestämmelse finns för närvarande i 20 a § 2 mom. (1286/2016) i lotterilagen.

Enligt 6 § 3 mom. i förslaget ska delegationens bedömnings- och understödssektion lämna utlåtanden till social- och hälsovårdsministeriet om fördelningen av de understöd som beviljas för främjande av social välfärd och hälsa samt göra bedömningar av de understödda organisationernas verksamhet. En motsvarande bestämmelse finns för närvarande i 20 a § 2 mom. (1286/2016) i lotterilagen.

Såsom förvaltningsutskottet konstaterade i sitt betänkande (FvUB 25/2016 rd, s. 17) i samband med behandlingen av regeringens proposition (RP 132/2016 rd), som gällde en ändring av lotterilagen, är det meningen att delegationsmedlemmarna föreslås av organisationerna, dvs. i praktiken är företrädare för dessa. Med tanke på bestämmelserna om jäv är det klart att företrädare för förmånstagarna inte kan vara medlemmar i bedömnings- och understödssektionen. Sektionens medlemmar kan inte heller förordnas på förslag av förmånstagarna. Att organisationer och sammanslutningar som företräder verksamhetsområdet hälsa och social välfärd samt betydande samarbetsparter inom verksamhetsområdet hörs vid tillsättandet av sektionen innebär dock inte i sig att sektionsmedlemmarnas opartiskhet äventyras på ett sätt som utgör jäv.

Vid beviljandet av statsunderstöd är det fråga om fattande av förvaltningsbeslut, som också i fråga om beredningen ska ske på ett opartiskt sätt med iakttagande av principerna för god förvaltning. Det är skäl att förhålla sig med tillräckligt allvar till jävsfrågor i nuläget och i synnerhet under den pågående reformfasen. Detta innebär också undvikande av strukturellt jäv, som bland annat har att göra med att förmånstagarna på något annat sätt än genom ett normalt ansökningsförfarande deltar i beredningen av eller beslutsfattandet i förmånsärenden. Problemet undanröjs inte av att man i enskilda fall avstår från att behandla den egna intressegruppens ärende.

Delegationen och dess sektion kan anses höra till statsförvaltningen, vilket innebär att de är sådana andra organ som avses i 119 § 1 mom. i grundlagen. Enligt 119 § 2 mom. i grundlagen ska de allmänna grunderna för statsförvaltningens organ regleras genom lag, om deras uppgifter omfattar utövning av offentlig makt. Om organet inte utövar offentlig makt, kan bestämmelser om det utfärdas genom förordning (RP 1/1998 rd, s. 174 och GrUB 10/1998 rd, s. 32).

Såsom förvaltningsutskottet konstaterade i sitt betänkande (FvUB 25/2016 rd, s. 11) i samband med behandlingen av regeringens proposition (RP 132/2016 rd), som gällde en ändring av lotterilagen, omfattar delegationernas uppgifter normalt inte utövning av offentlig makt. Det förblir i det här fallet dock oklart vilken uppgift och ställning delegationen och bedömnings- och understödssektionen har. Utifrån motivtexten ser det enligt utskottet ut som om sektionens uppgifter kan omfatta utövning av offentlig makt. För tydlighetens och konsekvensens skull och för att säkerställa att det i bestämmelser på förordningsnivå inte anges uppgifter som omfattar utövning av offentlig makt ser utskottet det som nödvändigt att det i lagen tas in bestämmelser som tillräckligt noggrant anger såväl delegationens som sektionens uppgifter.

Vid beredningen av förslaget har man utgått från förvaltningsutskottets bedömning från hösten 2016 av eventuell utövning av offentlig makt, enligt vilken det är nödvändigt att föreskriva om delegationen genom lag. Delegationens bedömnings- och understödssektion har till uppgift att lämna utlåtanden om fördelningen av de understöd som beviljas för främjande av välfärd och hälsa, inklusive möjlighet att behandla enskilda framställningar om understöd.

Med stöd av 6 § 4 mom. i förslaget är delegationens och sektionens utlåtanden inte bindande för social- och hälsovårdsministeriet. En motsvarande bestämmelse finns för närvarande i 20 a § 2 mom. (1286/2016) i lotterilagen.

Såsom förvaltningsutskottet konstaterade i sitt betänkande (FvUB 25/2016 rd, s. 16) i samband med behandlingen av regeringens proposition (RP 132/2016 rd), som gällde en ändring av lotterilagen, bör det för klarhets skull påpekas särskilt att delegationens och sektionens utlåtanden inte är bindande för social- och hälsovårdsministeriet.

Med stöd av 6 § 5 mom. i lagförslaget utfärdas närmare bestämmelser om delegationens och sektionens uppgifter, sammansättning och tillsättande genom förordning av statsrådet. En motsvarande bestämmelse finns för närvarande i 20 a § 3 mom. (1286/2016) i lotterilagen.

7 §. Statsunderstödet belopp. Enligt 7 § 1 mom. i lagförslaget får trots vad som föreskrivs i 6 § 1 mom. i statsunderstödslagen understödet täcka det fulla beloppet av de totalkostnader som orsakas av den verksamhet eller det projekt som utgör föremål för statsunderstödet. En motsvarande bestämmelse finns för närvarande i 17 b § 3 mom. (1286/2016) i lotterilagen.

Det har ansetts ändamålsenligt att organisationer inom social- och hälsovården understöds till fullt belopp med tanke på deras karaktär, medlemmar och målgrupper. I centrum för verksamheten står i regel människor som befinner sig i en svagare ställning i samhället eller annars behöver stöd och som egentligen inte har förutsättningar att finansiera verksamheten själv eller

få finansiering från utomstående. Även om flera organisationer också har egen medelsanskaffning och andra inkomstkällor utöver den offentliga finansieringen, är det typiskt för sektorns i synnerhet små och medelstora aktörer att privat eller annan finansiering för att täcka självfinansieringsandelen för kontinuerlig verksamhet inte nödvändigtvis finns att tillgå i tillräcklig utsträckning eller över huvud taget.

Om statsbidragsmyndigheten också i dessa situationer skulle kräva självfinansiering, skulle det sannolikt inverka negativt på ordnandet av den understödda verksamheten, dvs. i praktiken minska verksamhetens omfattning och verkningsfullhet eller till och med leda till att verksamheten skulle upphöra helt och hållet. Detta skulle ha en betydande inverkan på främjandet av välfärd och hälsa i samhället. Denna fråga är ofta av särskilt stor betydelse för de lokala organisationernas verksamhet. Verksamheten baserar sig i hög grad på frivilligarbete, och även om budgeten för verksamheten i euro är liten, är finansieringen ofta till största delen offentlig.

Således har det ansetts att en bestämmelse som möjliggör understöd till fullt belopp, med avvikelse från kravet på självfinansieringsandel i 6 § 1 mom. i statsunderstödslagen, är ändamålsenlig och motiverad för sådana allmännyttiga föreningar och stiftelser med rättsförmåga som är verksamma inom social- och hälsovården. Detta motsvarar de bestämmelser som för närvarande finns i lotterilagen.

Med stöd av 7 § 2 mom. i lagförslaget utfärdas närmare bestämmelser om understödets belopp genom förordning av statsrådet. En motsvarande bestämmelse finns för närvarande i 17 b § 3 mom. (1286/2016) i lotterilagen.

8 §. Tillämpning av statsunderstödslagen. Enligt 8 § i lagförslaget finns bestämmelser om understödet dessutom i statsunderstödslagen. Statsunderstödslagen tillämpas som allmän lag till den del det i denna lag inte finns bestämmelser som avviker från den lagen.

9 §. Ikraftträdande. I 9 § i förslaget finns bestämmelser om när lagen träder i kraft.

8 Bestämmelser på lägre nivå än lag

För närvarande finns det inom social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde två med stöd av lotterilagen utfärdade förordningar som gäller understödsverksamheten, nämligen statsrådets förordning om statsunderstöd till allmännyttiga sammanslutningar och stiftelser för främjande av hälsa och social välfärd (1552/2016) och statsrådets förordning om delegationen för social- och hälsoorganisationernas understödsärenden (1555/2016).

När 17 b § 3 mom., 20 § 2 mom. och 20 a § i lotterilagen upphävs, upphävs samtidigt de förordningar som utfärdats med stöd av dem. Dessa två förordningar har bedömts innehålla nödvändiga bestämmelser om understödsförfaranden som ska tillämpas inom social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde och kompletterar bestämmelserna i statsunderstödslagen och bestämmelserna om delegationen för social- och hälsoorganisationernas understödsärenden.

Vid beredningen har man utgått från att de nu föreslagna bestämmelserna på lagnivå kompletteras med två statsrådsförordningar som till sitt centrala innehåll motsvarar de nuvarande förordningarna. Avsikten är att förordningarna ska beredas så att de träder i kraft samtidigt som den nu föreslagna lagen den 1 januari 2024.

Bemyndigande att utfärda förordning föreslås i lagförslaget 3 § 3 mom. (verksamhet som understöds), 4 § 2 mom. (Social- och hälsoorganisationernas understödscentral) 6 § 5 mom. (delegationen för social- och hälsoorganisationernas understödsärenden) och 7 § 2 mom. (understödet belopp). Dessutom kan enligt 8 § i statsunderstödslagen närmare bestämmelser om hur statsunderstöd som hör till tillämpningsområdet för lagen ska beviljas, utbetalas och användas i enlighet med budgeten utfärdas genom förordning av statsrådet.

De bemyndiganden att utfärda förordning som ingår i lagförslaget gör det möjligt att till behövliga delar också i fortsättningen utfärda bestämmelser på förordningsnivå. Bestämmelserna på förordningsnivå kompletterar för sin del den samlade lagstiftningen om statsunderstöd som beviljas av social- och hälsovårdsministeriet.

9 Ikraftträdande

Det föreslås att lagen träder i kraft samtidigt som det förslag med vilket syftet är att reformera finansieringsmodellen i lotterilagen, dvs. den 1 januari 2024.

10 Verkställighet och uppföljning

Inga särskilda åtgärder har planerats för verkställigheten eller uppföljningen av förslagen. I ändringarna av lotterilagen är det fråga om nödvändiga ändringar som den nya finansieringsmodell som har beretts i parlamentariskt samarbete förutsätter. Den nya så kallade beslutsbaserade finansieringsmodellen grundar sig på statsbudgeten och ramförfarandet samt på sektorspecifika ramlagar som är under beredning.

Enligt samförståndsavtalet från den 8 februari 2022 är det motiverat att i den nya finansieringsmodellen tillsätta en parlamentarisk delegation för att övervaka finansiering som beviljas allmännyttiga sammanslutningar och utvecklingen av verksamheten. Delegationen kan också ordna samråd och ge utlåtanden om utvecklingen av allmännyttiga sammanslutningars verksamhetsförutsättningar och de resurser som den offentliga sektorn anvisar dem. Statsrådet tillsätter den parlamentariska delegationen för en riksdagsperiod åt gången.

11 Samband med andra propositioner

Lagförslaget har samband med ett lagförslag som gäller en ändring av lotterilagen i syfte att reformera finansieringsmodellen (projekt: De ändringar i lotterilagstiftningen som den nya finansieringsmodellen för verksamhet som finansieras med penningpelsintäkter förutsätter, statsrådets tjänst för projektinformation, diarienummer SM006:00/2022).

Enligt förslaget ska de bestämmelser om fördelningen av Veikkaus Ab:s avkastning upphävs i lotterilagen och till behövliga delar ska det i fortsättningen föreskrivas om understödsförfarandena i annan lagstiftning. Avsikten är att alla de lagförslag som gäller den nya finansieringsmodellen (IM, SHM, UKM och JSM) ska föredras tillsammans med förslaget till lag om ändring av lotterilagen i november 2022, för att de ska kunna behandlas samtidigt i riksdagen.

Kläm

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

Lag

om finansiering av föreningar och stiftelser inom social- och hälsovården

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Tillämpningsområde

Denna lag tillämpas på beviljande av statsunderstöd av medel som i statsbudgeten anvisats för finansiering av föreningar och stiftelser inom social- och hälsovården.

2 §

Mottagare av statsunderstöd

Statsunderstöd kan beviljas sådana allmännyttiga föreningar och stiftelser med rättsförmåga som är verksamma inom social- och hälsovården.

3 §

Verksamhet som understöds

Statsunderstöd kan beviljas för ett brett spektrum av verksamheter som främjar social välfärd och hälsa. Den verksamhet som understöds ska stödja människors likställdhet och jämlikhet samt tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna.

I den totala finansieringsnivån för föreningar och stiftelser ska hänsyn tas till kostnadsnivåns allmänna utveckling, som en parlamentarisk delegation ska följa. Anslaget beviljas inom ramen för statsbudgeten.

Närmare bestämmelser om den verksamhet som understöds får utfärdas genom förordning av statsrådet.

4 §

Social- och hälsoorganisationernas understödscentral

I anslutning till social- och hälsovårdsministeriet finns Social- och hälsoorganisationernas understödscentral, som sköter beredning av understödsbesluten samt utbetalning, uppföljning och övervakning av understöden.

Närmare bestämmelser om understödscentralens uppgifter får utfärdas genom förordning av statsrådet.

5 §

Statsbidragsmyndighet

Statsbidragsmyndigheter är social- och hälsovårdsministeriet samt Social- och hälsoorganisationernas understödscentral.

Beslut om beviljande av statsunderstöd och om återkrav av understöd fattas av social- och hälsovårdsministeriet.

Understödscentralen kan på ansökan av understödmottagaren av särskilda skäl göra mindre ändringar av teknisk art i understödsbeslutet, förlänga understödets användningstid och överföra understödet till en annan allmännyttig förening eller stiftelse med rättsförmåga. Understödscentralen får besluta om avbrott i utbetalningen.

Både social- och hälsovårdsministeriet och understödscentralen har rätt att få behövliga och tillräckliga uppgifter med tanke på fullgörandet av statsbidragsmyndighetens uppgifter.

Understödscentralen svarar för verkställandet av beslut om beviljande och återkrav av understöd.

6 §

Delegationen för social- och hälsoorganisationernas understödsärenden

Sakkunnigorgan för social- och hälsovårdsministeriet är delegationen för social- och hälsoorganisationernas understödsärenden och dess bedömnings- och understödssektion, vilka statsrådet tillsätter för fyra år i taget.

Delegationen ska lämna utlåtanden till social- och hälsovårdsministeriet om strategierna och de strategiska riktlinjerna för understödsverksamhet för att främja social välfärd och hälsa samt utveckla och utvärdera understödspolitik och organisationsverksamheten.

Delegationens bedömnings- och understödssektion ska lämna utlåtanden till social- och hälsovårdsministeriet om fördelningen av de understöd som beviljas för främjande av social välfärd och hälsa samt göra bedömningar av de understödda organisationernas verksamhet.

Delegationens och sektionens utlåtanden är inte bindande för social- och hälsovårdsministeriet.

Närmare bestämmelser om delegationens och sektionens uppgifter, sammansättning och tillsättning utfärdas genom förordning av statsrådet.

7 §

Statsunderstödet belopp

Trots vad som föreskrivs i 6 § 1 mom. i statsunderstödslagen (688/2001) får understödet täcka det fulla beloppet av de totalkostnader som orsakas av den verksamhet eller det projekt som utgör föremål för statsunderstödet.

Närmare bestämmelser om understödets belopp utfärdas genom förordning av statsrådet.

8 §

Tillämpning av statsunderstödslagen

Bestämmelser om understödet finns dessutom i statsunderstödslagen.

9 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

Helsingfors den 10 november 2022

Statsminister

Sanna Marin

Social- och hälsovårdsminister Hanna Sarkkinen